

Ο ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ

ΔΕΚΑ ΠΕΝΘΗΜΕΡΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΤΟΥ ΕΠΙΣΗΜΟΥ ΔΕΛΤΙΟΥ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ»

ΕΤΟΣ ΚΣΤ' | ΑΘΗΝΑΙ, ΙΩΑΝ. ΓΕΝΗΛΙΟΥ 14 | 1-15 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 1977 | ΑΡΙΘ. 17-18

ΣΥΜΠΟΣΙΟΝ ΠΑΤΕΡΩΝ

ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΟΙ ΠΑΤΕΡΕΣ

ΠΡΟΣ ΕΦΕΣΙΟΥΣ ΙΓΝΑΤΙΟΣ*

3. Σημειωτέον δ' ὅτι τὸ ὄλον πνεῦμα τοῦ τε προοιμίου, ἀλλὰ καὶ τοῦ ὄλου κειμένου ἐμφανίζουσι κατὰ τε τὴν μορφήν, τὸ ὕφος, ἀκόμη καὶ ἐν τῇ χρήσει τῶν λέξεων ἀπηχήσεις, ἂν μὴ καὶ ἐξάρτησιν ἐκ τῆς πρὸς Ἐφεσίους ἐπιστολῆς τοῦ ἀποστόλου Παύλου. (Πβλ. Παύλου, πρὸς Ἐφεσ. 1,3-5. 7.11-12. 19.23 κ.ἀλ.). Βεβαίως πλήρη δεσμευτικὴν ἐξάρτησιν δὲν δεχόμεθα, ἀλλ' ἀπλῶς ἐννοιακὴν. Ἐν τῇ ἐπιστολῇ τοῦ Παύλου, πρὸς Ἐφεσ. 3,19 γίνεται λόγος περὶ τοῦ «πληρώματος τοῦ Θεοῦ» («ἵνα πληρωθῆτε εἰς πᾶν τὸ πλῆρωμα τοῦ Θεοῦ»). Καὶ ὁ Ἰγνάτιος χρησιμοποιεῖ τὸν ὄρον «πλῆρωμα», ἀλλ' ὑπὸ τὴν ἐννοίαν ὅτι καὶ οἱ Ἐφέσιοι ἀποτελοῦν ἐν «πλῆρωμα», ὅπερ ὁ Θεὸς φύσει «πληροῖ». Τὴν πολλαπλῆν σημασίαν τοῦ ὄρου «πλῆρωμα» βλέπει ὁ βουλόμενος ἐν τῷ τοῦ G. W. H. Lampe, D. D. ἀνωτέρω μνημονευθέντι Λεξικῷ ἐν λ. «πλῆρωμα» σ. 1094/05. Διὰ τοὺς π.Χ. συγγραφεῖς δύναται τις νὰ συμβουλευθῇ τὰ γνωστὰ Λεξικά, Θεσ. Στεφ., Φιλοσοφικά κ.ἄ. Ἐπίσης τὴν Μυθολογίαν, ἔνθα ὁ Ἑρμῆς Τριμέγιστος, ὁ παρὰ τοῖς Αἰγυπτίοις Θεὸς Θῶθ, ἐλέγετο «ὁ Θεὸς πλῆρωμά ἐστι τῆς ζωῆς καὶ τοῦ ἀγαθοῦ».¹ Διὰ τοὺς χριστιανούς

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 410 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 15-16 τεύχους.

1. Hermetis Trimegisti Poemander, ed. Parthey 1854 XII-XIII, 15. Πβλ. καὶ τὸ ἔργον τοῦ A. J. Festugière, La révélation d'Hermès Trismegiste, Paris 1945-1954 τ. 4.

«τὸ πλήρωμα» τοῦ Θεοῦ εἶναι ὁ Χριστός, «ὅτι ἐν αὐτῷ εὐδόκησεν πᾶν τὸ πλήρωμα κατοικῆσαι καὶ δι' αὐτοῦ ἀποκαταλλάξαι τὰ πάντα εἰς αὐτόν», «ὅτι ἐν αὐτῷ κατοικεῖ πᾶν τὸ πλήρωμα τῆς θεότητος σωματικῶς». (Κολ. 1,19, 2,9). Πβλ. Εὐαγγ. Ἰω. 1,16 «ὅτι ἐκ τοῦ πληρώματος αὐτοῦ ἡμεῖς πάντες ἐλάβομεν». Πλείονα χωρία ποικίλης σημασίας τοῦ ὄρου «πλήρωμα» ἐν τῇ Κ.Δ. ἀναζητεῖ ὁ βουλόμενος ἐν τῇ τοῦ Alfred Scholler, Handkonkordanz καὶ Lampe Λεξικόν.

4. Εἶναι ἀξία ἰδιαιτέρας σημειώσεως ἡ γλωσσοπλαστικὴ ἱκανότης καὶ ἡ ἀναζήτησις σπανιωτάτων λέξεων ὑπὸ τοῦ Ἰγνατίου, μάλιστα μὴ ἀπαντωσῶν οὔτε ἐν τῇ Π. οὔτε καὶ ἐν τῇ Κ.Δ. Δεῖγμα καὶ τοῦτο τῆς λογοτεχνικῆς καὶ ἔστιν ὅτε ποιητικῆς διαθέσεως καὶ ἐμπνεύσεως τοῦ πεπνυμένου τούτου Ἱεράρχου καὶ μάρτυρος. Φέρ' εἰπεῖν αἱ τοῦ προοιμίου λέξεις «παράμονος» καὶ «ἄτρεπτος». Ἡ λ. «παράμονος» ἀπαντᾷ παρ' Ἰγνατίῳ ἀκόμη μίαν φοράν, ἐν συσχετίσει πρὸς τὴν λ. «αἰώνιος» (Φιλαδ. προοίμ.) «ἥτις ἐστὶ χαρὰ αἰώνιος καὶ παράμονος». Παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ἕλλησι ἀπαντᾷ σπανιώτερον καὶ ἡ λ. «παράμονος» ἢ «παρμόνιμος». Πλουτ. 2,114. Παρὰ Πινδ. Ν, 8,29 «ὄλβος παραμονώτερος». Κατὰ τὸ Λεξικόν τοῦ Ἡσυχίου ἡ λ. «παράμονος» ἐρμηνεύεται «καρτερός». Καὶ ἡ λ. «ἄτρεπτος» ἀπαντᾷ διὰ πρώτην φοράν μετὰ τὴν θεολογικὴν σημασίαν παρὰ τῷ Ἰγνατίῳ, χρησιμοποιεῖται δὲ ὑπ' αὐτοῦ πρὸς δήλωσιν τῶν ἀμεταβλήτων καὶ ἀπαραλλάκτων ὄντων τῆς αἰωνιότητος, εἰδικῶς δὲ τοῦ Θεοῦ. Περιττὸν νὰ λεχθῆ ὅτι καὶ αἱ δύο λέξεις εἶναι συνώνυμοι. Ἡ λ. «παράμονος» ἀπαντᾷ καὶ παρὰ Ξενοφ., Ἀπομν. II, 10,3. Πλουτ., Πρὸς Ἀπολλ. 26., ὡς καὶ παρὰ τῷ Ἑρμῶ, Παραβ. V, 5,1. VI, 5,2. IX, 23,3. Ἡ δὲ λέξις «ἄτρεπτος» ἀπαντᾷ καὶ παρὰ τῷ Ψευδο-Κλημ. Ὁμιλ. XX, 5. Τὴν μετὰ ταῦτα πολλαπλῶς χρησιμοποιουμένην λ. «ἄτρεπτος» ἐν θεολογικῇ καὶ δὴ καὶ δογματικῇ σημασίᾳ ὑπὸ τῶν ἐκκλησιαστικῶν πατέρων καὶ συγγραφέων, βλέπει τις διεξερχόμενος τὸ Λεξικόν τοῦ Lampe σ. 258-260.

(Συνεχίζεται)

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Γ. ΜΠΟΝΗΣ
Καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

ΕΠΙΚΑΙΡΑ

Προσευχή και πράξις.

Ὁ ἱερεὺς, εἰς τὸν σημερινὸν κόσμον, ἀντιμετωπίζει πλείοστα καὶ ποικίλα ἐμπόδια κατὰ τὴν ἐπιτέλειαν τοῦ ποιμαντικοῦ του ἔργου. Διότι ἡ ἐποχὴ μας ἀποκορυφώνει ἰδέας καὶ πράξιν ἐρχομένας εἰς συγκλονιστικὴν ἀντίθεσιν πρὸς τὸ χριστιανικὸν πνεῦμα καὶ βίωμα. Συχνάκις, λοιπόν, αἱ ἅγιοι ἐλπίδες, μεθ' ὧν ὁ ἐργάτης τοῦ νοητοῦ Ἀμπελῶνος συνδέει τοὺς κόπους του, διαφεύδονται. Καὶ ἡ ἀδυναμία τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως τὸν φέρει, τότε, εἰς τὸ χεῖλος τοῦ φοβεροῦ λάκκου τῆς ἀπογνώσεως.

Πολλὰ θεαίως καὶ τελεσφόρα εἶναι τὰ μέσα πὸν προβάλλει ἐνώπιον τῶν πιστῶν ψυχῶν ἡ Ἁγία Γραφή, διὰ τὰς προφυλάξῃ ἀπὸ τοῦ θανάσιμον τοῦτο αἶσθημα, εἰς ὃ κινδυνεύουν νὰ περιπέσουν. Ἐν τούτων—τὸ καὶ σπουδαιότατον—εἶναι ἡ προσευχή. Εἰς αὐτὴν καταφεύγει ὁ καλὸς ἱερεὺς, εἴτε κατὰ τὴν ἐν τῷ ναῶ λατρείαν εἴτε καὶ κατ' ἰδίαν, διὰ τὴν ἀντιλήσῃ ἐκ τῆς θείας πηγῆς ὑπομονὴν καὶ αἰσιοδοξίαν. Ὅσον μάλιστα πλείονες εἶναι αἱ δυσκολίαι, τόσο καὶ πλέον ἐπίμορος πρέπει νὰ εἶναι ἡ προσευχή του. Ἄς ἔχῃ λοιπὸν ἕναυλα εἰς τὰ ὄτια του, κατ' αὐτὰς τὰς περιστάσεις, τὴν προτροπὴν τοῦ Παρακλήτου Πνεύματος: «Μὴ ὀλιγοψυχῆσης ἐν τῇ προσευχῇ σου» (Σοφ. Σειρ. ζ' 10). Τὸ συμπέρασμα ἐξυπακούεται: «μόνον οὕτω δὲν θὰ ὀλιγοψυχῆσης καὶ εἰς τὴν πράξιν».

Εἶναι καθῆκον καὶ τοῦ Ἱ. Κλήρου.

Ὑπολογίζεται ὅτι εἰς τὴν χώραν μας τὰ διασωζόμενα βυζαντινὰ μνημεῖα (ἰδίως ναοί, ἀλλὰ καὶ ἄλλα κτίσματα) ὑπερβαίνουν τὰς δέκα χιλιάδας. Ἡ Πολιτεία μεριμνᾷ διὰ τὴν διαφύλαξιν καὶ συντήρησίν των. Δόγω δμως τοῦ μεγάλου ἀριθμοῦ των,

δὲν ἐπαρκεῖ τὸ πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον λειτουργοῦν ἕως τῶρα οὐσίτημα. Ἡ ἐκ τῆς φθορᾶς τοῦ χρόνου καὶ τοῦ ἀνεξελέγκτου ἀνθρωπίνου παράγοντος ζημία θ' ἀποβαίνει ἄρα ὄλονεν μεγαλυτέρα διὰ τὸν ἐθνικὸν ἀλλ' ἐν πολλοῖς καὶ ἐκκλησιαστικὸν τοῦτον θησαυρόν, ἂν δὲν εὐρυνθῆ τὸ περὶ αὐτὸν κῆδος.

Χρειαίεται λοιπὸν νὰ δείξουν ἐνεργὸν ἐνδιαφέρον καὶ οἱ ἐφημέριοί μας, κυρίως οἱ τῆς ὑπαίθρου (ἐνθα εἶναι διάσπαρτον τὸ πλεῖστον τῶν ἐν λόγῳ μνημείων). Πῶς; Φροντίζοντες, ἐν συνεργασία μετὰ τῆς τοπικῆς Ἀυτοδιοικήσεως, διὰ τὴν περιφρουρησίαν των καὶ διὰ τυχὸν ἀνάγκας ὑποστηλώσεως καὶ ἄλλων μέτρων στηρίξεως, δι' ἐγκαίρου ἀναφορᾶς εἰς τὰς ἀρμοδίας ἀρχαιολογικὰς ὑπηρεσίας. Πρόκειται περὶ καθήκοντος τὸ ὅποιον ὁ Ἰερός μας Κλήρος πρέπει νὰ συνειδητοποιήσῃ καὶ ν' ἀνταποκριθῆ εἰς αὐτὸ φιλοτιμίως.

Αἱ παιδικαὶ Κατασκηνώσεις.

Ἡ Ἐκκλησία μας ἐκδηλώνει τὸ στοργικὸν μητρικὸν ἐνδιαφέρον της διὰ τὸ Παιδί ὄχι μόνον μὲ τὸν ἤδη ἀπὸ ἡμῶσεος αἰῶνος ἀνθοῦντα θεσμόν τῶν Κατηχητικῶν Σχολείων, ἀλλὰ καὶ μὲ ἄλλους ἐμπράκτους τρόπους. Ἐνας ἐξ αὐτῶν εἶναι αἱ θεριναὶ Κατασκηνώσεις. Λειτουργοῦν εἰς ὅλην τὴν χώραν μας. Καὶ ἀποδίδουν καρπούς. Τὰ χριστιανόπουλα, εἰς αὐτάς, ὠφελοῦνται καὶ σωματικῶς, ἀλλὰ καὶ ψυχικῶς. Διότι, ἐντὸς κοινοβιακοῦ περιβάλλοντος, μὲ κέντρον τῆς ζωῆς των τὴν θεῖαν λατρείαν καὶ τὴν εὐαγγελικὴν ἐποικοδομήν, ἀντιλοῦν νέας πνευματικὰς δυνάμεις, στηρίζονται εἰς τὰς ἀληθείας τῆς πίστεως καὶ ἀσκοῦνται εἰς τὴν πρὸς ἀλλήλους ἀγάπην.

Καὶ ἐφέτος, αἱ παιδικαὶ Κατασκηνώσεις τῶν Ἱ. Μητροπόλεων, ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν καὶ τὴν ἐποπτείαν καλῶν κληρικῶν, ἐπετέλεσαν ἔργον θεικόν, πρὸς δόξαν Χριστοῦ καὶ ἐπ' ἀγαθῶ τῆς νέας γενεᾶς.

ΑΛΛΗΛΕΠΙΔΡΑΣΕΙΣ ΜΕΤΑΞΥ
ΤΩΝ ΕΠΙ ΜΕΡΟΥΣ ΕΚΚΛΗΣΙΩΝ
ΕΠΙ ΤΟΥ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΟΥ ΤΟΜΕΩΣ

Ἡ μεγάλη ἐξέλιξις, τὴν ὁποίαν ἐγνώρισεν ἡ Χριστιανικὴ λατρεία διὰ τῶν αἰώνων, κατὰ μέγα μέρος ὀφείλεται καὶ εἰς τὴν ἐπίδρασιν, ἣτις ἀσκεῖται ἐκ μέρους τῆς μᾶς ἐπὶ μέρους Ἐκκλησίας ἐπὶ τὴν ἄλλην. Ἡ λειτουργικὴ πρᾶξις τῆς μᾶς Ἐκκλησίας παρέχει συχνάκις πρότυπα ἢ παραδείγματα ἢ ὤθησιν πρὸς ἐμφάνισιν ἢ περαιτέρω διαμόρφωσιν λατρευτικῶν ἐκδηλώσεων τῆς ἄλλης.

Εἶναι δὲ φυσικὸν καὶ εὐεξήγητον, ὅτι ἡ μεγαλυτέρα ἐπὶ τὰς ἄλλας Ἐκκλησίας ἐπίδρασις ἠσκειτο ἐκ μέρους τῶν Ἐκκλησιῶν, αἱ ὁποῖαι εἶχον τὴν ἕδραν των εἰς τὰ μεγάλα πολιτικὰ κέντρα, τὰ ὁποῖα ἀπέβησαν καὶ κέντρα ἐκκλησιαστικά. Ἡ λειτουργικὴ πρᾶξις τῶν κέντρων τούτων, εἰς τὰ ὁποῖα ὑπῆρχον ἐπίσκοποι μὲ μεγαλυτέραν ἐπιρροήν, ἐθεωρεῖτο συχνάκις ὡς ὑπόδειγμα διὰ τὴν λατρείαν τῶν μικροτέρων ἐκκλησιαστικῶν ἐπαρχιῶν. Ἐξ ἄλλου οὐχὶ σπανία ἦτο καὶ ἡ ἐπίδρασις ἐκ τοῦ ἐνὸς μεγάλου ἐκκλησιαστικοῦ κέντρου, τὸ ὁποῖον εἶχεν ἰδιαιτέραν αἴγλην, ἐπὶ τοῦ ἄλλου.

Ἡ ἱστορία τῆς λατρείας μαρτυρεῖ ἀναριθμήτους τοιαύτας ἀλληλεπιδράσεις. Ἴδου παραδείγματά τινα:

Ἡ Ἐκκλησία τῶν Ἱεροσολύμων ἀνέπτυξε λειτουργικὴν πρᾶξιν, ἣτις ἠκτινοβόλησεν εἰς πάσας τὰς λοιπὰς Ἐκκλησίας. Αἱ ἐντυπώσεις καὶ διηγήσεις τῶν ἀναριθμήτων προσκυνητῶν, οἱ ὁποῖοι ἐπεσκέπτοντο τοὺς Ἁγίους Τόπους, ὠδήγουν εἰς μίμησιν τῶν ἱεροσολυμιτικῶν λατρευτικῶν μορφῶν. Αἱ περιγραφαὶ τοῦ «Ὀδοπορικοῦ» τῆς ἐπισκεψαμένης τοὺς Ἁγίους Τόπους *Αἰθέριας* (*Peregrinatio ad loca sancta*) συνετέλεσαν ὥστε πολλὰ λατρευτικὰ ἔθιμα τῶν Ἱεροσολύμων νὰ μεταδοθῶν εἰς τὴν Δύσιν.

Ὁ Gabrol φρονεῖ, ὅτι «ρίζα πασῶν τῶν ἀνατολικῶν ἀναφορῶν ὑπῆρξεν ἡ λειτουργία τῆς Ἱερουσαλήμ, ἡ κατὰ τοὺς δύο πρώτους αἰῶνας ἐν τῇ Μητρὶ τῶν Ἐκκλησιῶν χρησιμοποιοῦμένη, τὴν ὁποίαν εἰς οὐδὲν τῶν γραπτῶν μνημείων ἀνευρίσκομεν, διότι καὶ ἡ λειτουργία, ἡ ἐν ταῖς Μυσταγωγικαῖς Κατηχήσεσι τοῦ Κυρίλλου περιγραφομένη, δὲν εἶναι ἡ πρωταρχικὴ ἱεροσολυμιτικὴ λειτουργία, διότι αὕτη ἐδέξατο ἐπιδράσεις ἐκ τῆς λειτουργίας τῆς Ἀντιοχείας. Ἐξ ἐκείνης τῆς πρωταρχικῆς τῶν Ἱεροσολύμων λειτουργίας προῆλθε, κατὰ τὸν Gabrol, ἡ λειτουργία τῆς Ἀντιοχείας, ἡ προσλαβοῦσα τὴν ὀριστικὴν τῆς διαμόρφωσιν μεταξὺ τῶν ἐτῶν 250 καὶ 400, καθὼς καὶ ἡ λειτουργία τῆς Ἀλεξανδρείας, ἡ διαμορφωθείσα κατὰ τὸν τρίτον αἰῶνα».

Ἔπειτα χαρακτηριστικαὶ εἶναι αἱ ἀλυσιδωταὶ ἀλληλεπιδράσεις μεταξὺ τῶν ἐπὶ μέρους λειτουργικῶν τύπων. Ὁ λειτουργικὸς τύπος λ.χ. τῆς Ἀλεξανδρείας ἐδέχθη ἰσχυρὰς ἐπιδράσεις ἐκ τοῦ λειτουργικοῦ τύπου τῆς Ἀντιοχείας, ἐκ τοῦ ὁποῖου ὡσαύτως προῆλθεν ὁ βυζαντινὸς λειτουργικὸς τύπος, ὅστις ἐν συνεχείᾳ ἐπέδρασεν ἐπὶ τῶν παλαιότερων λειτουργικῶν τύπων ἢ ἐξετόπισεν αὐτοὺς τελείως.

Ἀνάλογόν τι συνέβη ἐν τῇ Δύσει διὰ τῆς ἐπικρατήσεως τοῦ ρωμαϊκοῦ λειτουργικοῦ τύπου. Τὰ ρωμαϊκὰ λειτουργικὰ βιβλία ἐξετόπισαν τὰ παλαιὰ γαλλικανικὰ καὶ μοζαραβικά, ἐνῶ ἐξ ἄλλου ἡ ρωμαϊκὴ λειτουργία ἐδέχθη ἐπιδράσεις ἐκ τῶν λειτουργικῶν βιβλίων, ἅπινα, σταλέντα ὑπὸ τῆς Ρώμης εἰς τὸ βασίλειον τῶν Φράγκων, ὑπέστησαν ἐκεῖ τὸν δέκατον αἰῶνα σημαντικὰς μεταβολάς.

Χαρακτηριστικὸς εἶναι ὁ ἐν Ἀνατολῇ καὶ Δύσει συνεχὴς ἀπ' ἀρχῆς μέχρι σήμερον ἐμπλουτισμὸς τοῦ ἑορτολογίου διὰ τῆς ἐπιδράσεως τῆς μιᾶς ἐπὶ μέρους Ἐκκλησίας ἐπὶ τὴν ἄλλην. Ἡ ἑορτὴ τῶν Χριστουγέννων λ.χ. διεδόθη εἰς πάσας τὰς Ἐκκλησίας τῆς Ἀνατολῆς καὶ τῆς Δύσεως ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ παραδείγματος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ρώμης. Ἀντι-

θέτως ὁ ἑορτασμὸς τῆς Ὑπαπαντῆς ἐν Ρώμῃ εἶναι ἀσφαλῶς ἀνατολικῆς προελεύσεως. Ἔπειτα, τὸν ἕβδομον αἰῶνα, ὁ πάπας Σέργιος ὁ πρῶτος ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ παραδείγματος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως εἰσήγαγεν εἰς τὴν Δύσιν τὰς ἑορτὰς τοῦ Γενεσίου, τοῦ Εὐαγγελισμοῦ καὶ τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου (8 Σεπτεμβρίου, 25 Μαρτίου, 15 Αὐγούστου).

Σημειωτέον, ὅτι ἐπὶ οἰκουμενικοῦ ἢ διεκκλησιαστικοῦ πεδίου παρατηροῦνται εἰς τὸν λειτουργικὸν τομέα ἀλληλεπιδράσεις ἀκόμη καὶ μεταξὺ ἑτεροδόξων Ἐκκλησιῶν. Ἔστωσαν ὡς παράδειγμα αἱ λειτουργικαὶ μεταρρυθμίσεις, τὰς ὁποίας προέτεινεν ἡ Β΄ Σύνοδος τοῦ Βατικανοῦ ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ παραδείγματος τῆς λειτουργικῆς πράξεως τῆς Ἀνατολῆς (π.χ. συλλεΐτουργον, θ. κοινωνία ὑπὸ τὰ δύο εἶδη εἰς πολλὰς περιπτώσεις κ.λπ.).

Χαρακτηριστικὰ ὡσαύτως εἶναι τὰ κείμενα τῶν λεγομένων «Οἰκουμενικῶν Λειτουργιῶν», ἐν τοῖς ὁποίοις εἶναι προφανῆς ἡ σύνθεσις διαφόρων λειτουργικῶν παραδόσεων

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ Δ. ΘΕΟΛΩΡΟΥ

Καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΙΣ

Οἱ συνδρομηταὶ τῶν Περιδικῶν «**ΕΚΚΛΗΣΙΑ**», «**ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ**» καὶ «**ΘΕΟΛΟΓΙΑ**» παρακαλοῦνται, ὅπως πᾶσαν ἀλλαγὴν διευθύνσεως τῶν γνωστοποιοῦν ἀμέσως εἰς τὰ Γραφεῖα τῶν ὡς εἴρηται Περιδικῶν, Ἰωάννου Γενναδίου 14, Ἀθῆναι Τ. 140, δι' ἐπιστολῆς των, σημειουμένης ἀπαρατήτως τῆς παλαιᾶς διευθύνσεως, ἵνα καταστή δυνατὴ ἡ κανονικὴ ἀποστολὴ τῶν φύλλων.

Ἀπὸ τὸ ἑορτολόγιο τῆς Ἐκκλησίας μας

Ἡ ΟΣΙΑ ΜΑΡΙΑ Ἡ ΑΙΓΥΠΤΙΑ

Ἡ πατρίδα τῆς Μαρίας ἦταν ἡ Αἴγυπτος. Γι' αὐτὸ καὶ ὀνομάζεται Αἴγυπτία καὶ εἶναι γνωστὴ μ' αὐτὸ τὸ ὄνομα. Ὁ ἀκριβὴς τόπος τῆς καταγωγῆς της, ὁ τόπος ὅπου γεννήθηκε, δὲν μᾶς εἶναι γνωστός. Ἐπίσης δὲ ξέρουμε τίποτε τὸ συγκεκριμένο γιὰ τοὺς γονεῖς της. Εἶναι γνωστό, βέβαια, πὺς ἐζήσε στοὺς χρόνους τοῦ αὐτοκράτορα τοῦ Βυζαντίου, Ἰουστινιανοῦ (527 - 565 μ.Χ.).

Ἐπειδὴ πουθενὰ δὲ γίνεται λόγος γιὰ τοὺς γονεῖς τῆς Μαρίας, οἱ βιογράφοι τῆς ὀσίας, ὑποθέτουν εὐλογα πὺς σὲ πολὺ μικρὴ ἡλικία τοὺς εἶχε στερηθεῖ. Τὴν ὑπόθεση αὐτὴ ἐνισχύει ἀκόμη τὸ γεγονός ὅτι ἀπὸ ἔφηβη κύλησε στῆς ἀκολασίας τὸ βουῖρκο. Ἦταν δυνατό νὰ εἶχε γονεῖς καὶ συμπαράσταση καὶ πνευματικὴ καθοδήγηση καὶ ἐπίβλεψη ἓνα κοριτσάκι ἀνώριμο καὶ νὰ ζοῦσε τέτοια ζωὴ διαφθορᾶς; Ὅλα αὐτὰ τὰ τραγικὰ περιστατικὰ γιὰ τὴ Μαρία συνηγοροῦν στὴν ἀποψη ὅτι ἦταν ὀρφανή.

Εἶναι κάτι τὸ φυσικὸ καὶ ὁμορφο μαζὶ, νὰ βλέπει κανένας τὰ νιάτα συγκρατημένα καὶ πειθαρχημένα στὸ δρόμο τοῦ Θεοῦ. Ἀποκαρδιωτικὸ πάλι εἶναι τὸ φαινόμενο καὶ ἀπαίσιον, ἡ νεότητα νὰ λασπώνεται στὸ βουῖρκο τῆς ἀκολασίας. Σ' ἓνα τέτοιο ἠθικὸ τέλμα βρέθηκε ἡ Μαρία, ἀπὸ πολὺ νέα. Σ' αὐτὸ τὴν ἔσπρωξαν ἀσυνείδητοι φιλήδονοι ἄνθρωποι γιὰ νὰ ἱκανοποιήσουν τ' ἀκόρεστα πάθη τους.

Τὴ Μαρία τὴ συναντοῦμε ὀλομόναχη στὴ διάθεση τῆς ἀμαρτίας, στὴν πολυθόρυβη καὶ ἀκόλαστη, ἐκείνη τὴν ἐποχὴ, Ἄλεξάνδρεια. Ἐκεῖ στὴ Βαβυλώνα τῆς διαφθορᾶς χωρὶς καμιά ἐπίβλεψη καὶ σύμβουλο, βρέθηκε ἡ ὁμορφη καὶ νεαρότατη Μαρία. Ἦταν πολὺ φυσικὸ κάτω ἀπ' τὶς συνθήκες πού βρέθηκε τὸ νεαρὸ αὐτὸ κορίτσι νὰ πάρει τὸ δρόμο τῆς ἀμαρτίας.

Σ' αὐτὰ τὰ χρόνια ἡ Ἄλεξάνδρεια δεχόταν τὴν ἐπιρροὴ δύο ἀντίθετων ἰδεολογικῶν ρευμάτων: τοῦ χριστιανικοῦ πνεύματος καὶ τοῦ εἰδωλολατρικοῦ σκεπτικισμοῦ καὶ ἀμφιβολίας. Ἀπὸ τὴ μιά μεριὰ συναντοῦσε ὁ πολίτης ἡ ἐπισκέπτης

τῆς αἰγυπτιακῆς μεγαλούπολης τὸν εἰδωλολατρικὸ κόσμον ποὺ ζοῦσε παραδομένος σ' ὅλες τὶς ἀνθρώπινες ἀδυναμίες καὶ πάθη. Ἀπὸ τὴν ἄλλη ὅμως ἐβλεπε ὁ καθέννας τὴν ἀντίρροπον καὶ ἀντίστροφον ζωὴν. Ὑπῆρχε τὸ κήρυγμα τῆς σωφροσύνης καὶ τῆς ἀγιότητος καὶ τὰ ζωντανὰ παραδείγματα, χάρις στὸ κήρυγμα τῆς ἀλήθειας, στὴν εὐαγγελικὴ διδασκαλίαν.

Πιθανὸν ἢ Μαρία, ὡς χριστιανὴ κι ἀπὸ γονεῖς πιστοῦς, ν' ἄκουε καὶ νοουθεσίαις, συμβουλῆς. Ἀλλὰ ἡ φωνὴ τῆς ἁμαρτίας στὴ νεανικὴ ἡλικία καὶ ὕστερα ἀπὸ τέτοια ὀλισθήματα, ἦταν ἰσχυρὴ, ἡ φωνὴ τῆς συνείδησης πνιγὸταν καὶ οἱ διαμαρτυρίες της δὲν ὤφελοῦσαν.

Τὰ σαρκικὰ πάθη εἶχαν ἤδη θολώσει σὲ τέτοιο βαθμὸ τὸ νοῦ της, ὥστε νὰ μὴ μπορεῖ νὰ διακρίνει τὸ φωτεινὸ δρόμον. Ἡ καὶ ἂν τὸν ἐβλεπε τῆς ἔλειπε ἡ δύναμις καὶ θέλησις νὰ τὸν ἀκολουθήσει. Τὸ ἄσμα τῶν σειρήνων τὴ σαγήνευε καὶ ἡ ἁμαρτία τὴ γοήτευε. Ἡ ζωὴ της πιά ἐγίνε μιὰ ζωὴ ἁμαρτωλῆς γυναίκας. Δὲν αἰσθανόταν κανένα φραγμὸ, καμιὰ ντροπὴ, καμιὰ τύψη!

Ἡ Μαρία, λόγῳ τῆς ἔκτακτης καλλονῆς της σὲ συνδυασμὸ μὲ πολλὰ σωματικὰ καὶ πνευματικὰ χαρίσματα, ἐγίνε γνωστὴ στοὺς κύκλους τῆς ὑψηλῆς λεγόμενης κοινωνίας, τῆς ἀκόλαστης βέβαια. Δὲν ἦταν ὅμως ἄγνωστη καὶ στοὺς χριστιανούς, ποὺ πονοῦσαν τὸ θῦμα αὐτὸ τοῦ διαβόλου. Ἡ-θέλαν νὰ τὴ σώσουν, ἀλλὰ δὲν μποροῦσαν νὰ τὴν πλησιάσουν. Ὡστόσο προσεύχονταν οἱ πιστοὶ τῆς χριστιανικῆς Ἀλεξάνδρειας γιὰ τὴ σωτηρίαν της.

Ἀπὸ τὰ βιογραφικὰ σημειώματα γραμμένα γιὰ τὴ Μαρία, προκύπτει τὸ συμπέρασμα, ὅτι ἡ ἐκλυτὴ αὐτὴ ζωὴ τῆς Μαρίας διάρκεσε ἀρκετὰ χρόνια. Καὶ γιὰ νὰ συνεχίσει αὐτὴ τὴ ζωὴ, ζητοῦσε ὀλοένα νέες περιπέτειες καὶ νέες συγκινήσεις. Ἔτσι ἀποφάσισε ν' ἀκολουθήσει ἓνα μεγάλο ὄμιλον χριστιανῶν ποὺ πῆγαινε στοὺς Ἁγίους Τόπους. Ὅχι βέβαια σὰν προσκυνήτρια. Ἐπιθυμοῦσε καὶ διψοῦσε ἀκόρεστα, νέες περιπέτειες, καινούργιες γνωριμίες, γιὰ νὰ ριχθεῖ ἀκράτητη στὶς σαρκικὰς ἡδονάς.

Ἄθελά της ἡ Μαρία κι ἀπρογραμματίστα κάνει αὐτὸ τὸ ταξίδι στὰ Ἱεροσόλυμα. Ἀλλάζει τόπον. Χωρὶς νὰ ξέρει ἐκείνη γιὰτί τὸ ἐνεργεῖ ἔτσι, ἡ θ. Πρόνοια γνωρίζει νὰ παρασκευάζει τὶς ἀπαιτούμενες συνθήκες, γιὰ τὴ μεταβολὴ καὶ τὴ διόρθωσίν της. Προετοιμάζει ἡ χάρις τὸ κατάλληλον κλίμα, ὥστε νὰ δεχθεῖ τὴν εὐλογία τοῦ Θεοῦ. Αὐτὸ συμ-

βαίνει με τις περισσότερες ψυχές πού τις καλεῖ ὁ Θεός κοντά του. Ἀπὸ τὸ σκοτάδι τῆς ἁμαρτίας στὸ φωτεινὸ δρόμο τῆς χάρις μᾶς εἰσάγει, πολλές φορές, κατὰ τρόπο θαυμαστό. Μήπως κι ὁ Παῦλος δὲν εἶχε ξεκινήσει κάποτε με κακές διαθέσεις κατὰ τῶν χριστιανῶν τῆς Δαμασκού; Μήπως κι ὁ Αὐγουστίνος δὲν ἀφῆκε τὴν Καρχηδόνα γιὰ νὰ πάει στὰ Μεδιόλανα με διάθεση νὰ ἐξακολουθήσει τὴν ἀκόλαστη ζωή;

Ἔτσι καὶ τώρα θὰ συμβεῖ με τὴ Μαρία. Ἡ θ. Πρόνοια ἐργάζεται με χίλιους τρόπους, ἀνάλογα με τὸ χαρακτήρα, με τις συνθήκες, με τὴν ψυχικὴ διάθεση ἢ ἀντίδραση τοῦ ἀνθρώπου. Ἐτοιμάζει ἔτσι καὶ γιὰ τὴν ἁμαρτωλὴ Αἰγυπτία, σύμφωνα με τὴ σοφὴ τοῦ Θεοῦ ἐνέργεια, τὰ μέσα τῆς σωτηρίας της. Πήγαινε γιὰ ταπεινές κι ἐφάμαρτες κατακτήσεις κι αἰχμαλωτίσθηκε ἀπ' τὴν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ, πέφτοντας στὴν εὐλογημένη καὶ σωτήρια σαγήνη τοῦ Θεοῦ.

Ξεκίνησε ἡ Μαρία γιὰ τὴν Ἁγία Πόλη, γιὰ νὰ συνεχίσει τὴν ἄσωτη ζωὴ καὶ βρέθηκε στὴν πατρικὴ ἀγκαλιά. Ἀναζητώντας τὴ λαγνεία συνάντησε τὴ σωφροσύνη, κάτι τὸ τελείως ἄγνωστο γι' αὐτήν. Βάδιζε τὸ δρόμο τῆς ἀπώλειας καὶ βρέθηκε μπροστὰ στὴ σωτηρία. Εἶναι πράγματι ἀνεξερεύνητες οἱ βουλές τοῦ Θεοῦ: «Τίς οἶδε νοῦν Κυρίου;» διερωτᾶται ὁ μέγας Ἀπόστολος Παῦλος.

Ὅταν ἔφτασε στὰ Ἱεροσόλυμα ἡ Μαρία, ἦταν ἡ ἡμέρα τῆς Ὑψωσης τοῦ Τιμίου Σταυροῦ, 14 Σεπτεμβρίου. Εἶδε μεγάλη κοσμοσυρροὴ στὸ ναὸ τῆς Ἀνάστασης, ἀπ' ὅπου περνοῦσε ἀμέριμνα κι ἀνυποψίαστα. Ἐβλεπε κόσμο καὶ κόσμο νὰ συνωστίζεται στὴν αὐλή, στὸ δρόμο καὶ πιὸ πολὺ μέσα στὸ ναό. Τί συνέβαινε; Ἀπλούστατα, ἦταν ἡ ὥρα πού στριμώχνονταν οἱ πιστοί, γιὰ νὰ προσκυνήσουν τὸ Σταυρὸ τοῦ Κυρίου. Ἡ εὐλάβεια αὐτῆ τῶν χριστιανῶν ἀφύπνισε τὴ ναρκωμένη συνείδηση τῆς Μαρίας. Αἰσθάνθηκε κι ἐκείνη τὸν πόθο ν' ἀσπασθεῖ τὸν Σταυρὸ, ὅπως οἱ χριστιανοί. Δὲν ἤξερε τί ἦταν αὐτὸ πού ζητοῦσε καὶ γιατί νὰ φιλήσει με τὰ ἄναγνα χεῖλη της τὸ τίμιο Ξύλο. Δὲ θυμόταν ἂν καὶ πότε στὰ παιδικὰ της χρόνια εἶχε δοκιμάσει μιὰ παρόμοια συγκίνηση.

Ἐδῶ ὅμως συμβαίνει κάποιον ἐκτακτὸ γεγονός. Ἐνα θαῦμα Θεοῦ. Ἡ Μαρία μπῆκε ἐπιτέλους στὸ νάρθηκα. Δὲν μπόρεσε ὅμως νὰ προχωρήσει στὸν κυρίως ναό, ὅπου εἶχε στηθεῖ μεγαλόπρεπα ὁ Σταυρὸς καὶ τὸν προσκυνοῦσαν εὐ-

λαβικά οί πιστοί. Παρ' ὄλη τήν προσπάθειά της, δέν καταφέρνει νά φτάσει στό Τίμιο Ξύλο. Κάποια άόρατη δύναμη, «κάτι» τήν κρατᾶ καί τήν ἔμποδίζει, παρ' ὅ,τι τῆς δίνεται ἡ εὐκαιρία νά πλησιάσει τὸ Σταυρό. Ἀναγκάζεται νά παρακολουθήσει τήν τελετὴ ἀπ' ἐκεῖ πού βρίσκεται «καρφωμένη», στή θέση της. Καί ἡ Μαρία γιά πρώτη φορά στή Ζωή της νιώθει συγκίνηση!

Τὸ θαῦμα αὐτὸ —χωρίς νά χάσει τίποτε ἀπ' τήν ιδιότητά του ὡς θαῦμα— ἔχει καί μιὰ ψυχολογικὴ ἐξήγηση. Δὲ θά ἔταν δύσκολο κι ἐμεῖς νά τὸ ἀναλογιστοῦμε. Μιὰ ψυχὴ βουτηγμένη στὴν ἀκολασία, ἀποξενωμένη ἀπὸ τὸ Θεὸ καί τὴν Ἐκκλησία του ἐπὶ χρόνια, ἀντικρύζει τὸ ἐκπληκτικὸ γι' αὐτὴ θέαμα: τὴν εὐλάβεια, τὴν πίστη καί τὴ ζέση στό Θεό, χιλιάδων ἀνθρώπων. Βλέπει αὐτὴ τὴν κατάνυξη ἐκπληκτικὴ κι αἰσθάνεται βαθιὰ ἐξουθένωση. Τὸ βάρος τῆς πίστεως, ἡ ἀσήκωτη ἐνοχὴ της, ἡ κολασμένη ψυχὴ της, ὀλόκληρη ἢ ὑπαρξὴ της ἀναστατώνεται καί ψυχολογικῶς συντρίβεται, ταπεινώνεται. Ἡ διαμαρτυρία τῆς συνειδησῆς της, εἶναι τόσο ἔντονη, ὥστε δέν μπορεῖ νά συγκρατηθεῖ. Ἡ καρδιά της πάει νά σπάσει. Τὰ πόδια της δέν μποροῦν νά βηματίσουν. Παραλύουν. Εἶναι τώρα ἡ ὥρα τοῦ Θεοῦ πού θέλει νά μιλήσει σ' αὐτὴ τὴν ἀτίθαση καρδιά της. Τὸ θαῦμα ἔχει πιά συντελεσθεῖ. Δὲ θά μπορέσει πιά ἡ Μαρία νά ξεφύγει.

Ἡ Μαρία αἰσθάνεται τώρα, ὕστερα ἀπὸ τὸ σεισμὸ καί κλονισμό πού ἔχει ὑποστεί, κάτι νά συμβαίνει μέσα στὴν ψυχὴ της. Κάποια μεταβολὴ συντελεῖται, ἡ ὁποία τὴν συνθλίβει. Σὲ μιὰ στιγμή ἡ Μαρία, χωρὶς νά καταλαβαίνει τί ἀκριβῶς τῆς συμβαίνει, προσεύχεται! Προσεύχεται μὲ πύρινα δάκρυα. Ζητᾶ γιά πρώτη φορά στή Ζωή της συγχώρηση μὲ εἰλικρίνεια καί ταπείνωση. Τὰ θολωμένα ἀπὸ δάκρυα μάτια της πέφτουν πάνω στὴν εἰκόνα τῆς Παναγίας. Ἀναλογίζεται τὴν ἀγιότητα Ἐκείνης καί τὴ δική της ἀμαρτωλότητα: τὴν ἀνεξιχνίαστη ἄβυσσο τῶν κριμάτων της. Θυμᾶται τώρα, ἂν καί μόλις τριαντάχρονη γυναίκα, ὅτι πάνω ἀπὸ δεκαπέντε χρόνια ὑπηρέτησε τὸ «θέλημα τῆς σαρκός». Ἐχει βαριὰ συνειδηση. Ἀβάσταχτο βάρος τὴν πιέζει. Δὲν ξέρει πῶς νά κινηθεῖ, τί νά κάνει. Τὰ ἔχει κυριολεκτικῶς χάσει.

Μὲ δάκρυα καί λυγμοὺς παρακαλεῖ τὴ Μητέρα τοῦ Χριστοῦ, νά μεσολαβήσει στό Γιό της νά τὴν συγχωρήσει. Ὑπόσχεταί ν' ἀφιερῶσει πιά τὸν ὑπόλοιπο βίό της, ὄση κι ἂν θά ἔναι ἡ Ζωή της, στό Θεό. Μὲ συντριβῆς λόγια καί πραγματικὴ μετάνοια, παρακαλεῖ καί ἡ προσευχὴ κι ὑπόσχεσή

της, τόσο ειλικρινής και πιστή, εισακούεται. "Υστερα ἀπ' τὰ καυτὰ και πικρὰ δάκρυα, αισθάνεται μιὰ κάποια ἀνακούφιση. Μπαίνει τώρα στο ναό. Παραμένει ἐκεῖ. Τὸ πλῆθος εἶχε διαλυθεῖ. Δὲ γνωρίζει κανένας πόσες ὥρες βρέθηκε σ' αὐτὴ τὴν κατάσταση, ἀνάμεσα στὰ δάκρυα, τὴ συντριβὴ και τὴ μετάνοια. Ἦρθε ἡ ὥρα ν' ἀσπασθεῖ εὐλαβικά μὲ δάκρυα στὰ μάτια τὸν Τίμιο Σταυρό. Γιὰ μιὰ ἀκόμη φορὰ ὁ Σταυρὸς τοῦ Κυρίου, τὸ αἷμα τοῦ Σωτήρα μας, ἐξαγνίζει ἀμαρτωλὰ χεῖλη, τὰ χεῖλη τῆς Μαρίας τῆς Αἰγυπτίας «τῆς ἐν πολλαῖς ἀμαρτίαις περιπεσοῦσης γυνῆς». Ἡ σωτηρία της ἔχει συντελεσθεῖ. Ὁ Θεὸς θὰ ἴναι μαζί της γιὰ πάντα.

Σύμφωνα μὲ τὴν ὑπόσχεση τῆς μετάνοιάς της και γιὰ ν' ἀπαλλαγεῖ ἀπ' τοὺς πειρασμοὺς τοῦ κόσμου, βρίσκει γιὰ καταφύγιό της τὴν ἔρημη χώρα, τὴν πέραν τοῦ Ἰορδάνη. Ἐκεῖ ὅπου ἀκούσθηκε τὸ κήρυγμα τῆς μετάνοιάς τοῦ Προδρόμου. Ἀποσύρεται στὴν ἔρημο, σὲ ἡλικία τριάντα χρονῶν. Βρισκόταν ἀκόμα σὲ μιὰ ἡλικία ποὺ τὰ θέλγητρα τῆς ἀμαρτίας —μάλιστα σὲ μιὰ γυναίκα μὲ παρελθὸν σὰν τῆς Μαρίας— τὴν καλοῦσαν νὰ συνεχίσει τὴν πρώτη της ζωὴ. Ἐκείνη ὅμως σταθερῆ στὴ μετάνοιά της, θὰ ἀσκητέψει στὰ ἔρημα και χέρσα τοῦ Ἰορδάνη, μὲ κάθε λογῆς στερήσεις, σαράντα ἐφτὰ ὀλάκερα χρόνια, ὡς τὴν ὥρα τῆς τελευταίας της ἀναπνοῆς.

"Ὅλα αὐτὰ τὰ χρόνια τὰ ἔζησε «ἐν προσευχῇ και νηστεία» στερούμενη και τὴ θέα τῶν ἀνθρώπων. Μονάχα κατὰ τὸν τελευταῖο χρόνο τῆς ζωῆς, κατὰ θεῖα οἰκονομία πάντα, συναντᾷ τὸν γέροντα Ἀββᾶ Ζωσιμᾶ, ἓνα προχωρημένο σὲ ὀσιότητα ἀσκητῆ. Σ' αὐτὸν ἐξομολογεῖται. Ἀπ' αὐτὸν ζητάει, ἐν ὀνόματι τοῦ Θεοῦ τῆς ἀγάπης και τῶν οἰκτιρμῶν, γιὰ ἐνίσχυση κι ἐπισφράγιση τῆς συγχώρησής της, τὴ μετᾶληψη τῶν ἀχράντων και σωτηρίων Μυστηρίων.

Ὁ ὀσιος Ζωσιμᾶς ἄκουσε μὲ πολὺ προσοχὴ και στοργὴ τὴν ἐξομολόγηση τῆς Μαρίας. Τοῦ ἔκανε βαθιὰ ἐντύπωση ἡ μετάνοιά της, ἀλλὰ και τοῦ Θεοῦ ἡ εὐσπλαχνία και τὸ ἔλεος. Μὲ πολλὴ προθυμία προσκομίζει τὴ θεῖα Κοινωνία, στὴ σωσμένη ἀπὸ τὴ θεῖα Χάρη, ψυχῇ.

Αὐτὰ τὰ 47 χρόνια τῆς ἄσκησης, τριπλάσια ἀπ' τὰ χρόνια ποὺ δούλευε στὴν ἀμαρτία, ὑπῆρξαν χρόνια ἐνὸς μακροχρόνιου μαρτυρίου. Σ' αὐτὴ τὴ σκληρῆ ζωὴ μ' ὄλες τίς στερήσεις, μόνο μιὰ ψυχῇ μὲ τόση ἰσχυρὴ θέληση σὰν τῆς Μαρίας τῆς Αἰγυπτίας μπορούσε ν' ἀντέξει. Μεγάλῃ ἀμαρτωλῇ, ἀλλὰ και μεγάλῃ σὲ μετάνοια και προσευχῇ.

Ἡ Μαρία, ὅσα πιά στή ψυχὴ καὶ στὸ βίο τῆς μετανοίας, πληροφορεῖται κατὰ τρόπο γνωστὸ μόνο στίς ἅγιες ψυχές, ὅτι μετὰ ἓνα χρόνο θὰ παραδώσει τὸ πνεῦμα της στὸν Πλάστη της. Παρακαλεῖ τὸν Ἀββᾶ νὰ τὴν ἐπισκεφθεῖ στὸ χρόνο πάνω. Ὅταν ξανᾶρχεται ὁ ὄσιος Ζωσιμάς βρίσκει — ἀκριβὸς στὸ χρόνο— νεκρὴ τὴ Μαρία. Πιότερο ἕνα ἀνθρώπινο σκελετὸ παρά σῶμα. Πέθανε σὲ ἡλικία 77 χρονῶν, γύρω στὰ χρόνια 560 - 565 μ.Χ. σωσμένη καὶ ἁγιασμένη.

Ἡ Ἐκκλησία μας τιμᾶει τὴ μνήμη της, τὴν 1 Ἀπριλίου καὶ τῆς ἀφιερώνει τὴν Ε΄ Κυριακὴ τῶν Νηστειῶν, προβάλλοντας τὴν ὡς παράδειγμα καὶ ὑπόδειγμα μετανοίας. Τονίζοντας πόση δύναμη ἔχει ἡ μετάνοια, ἡ Ἐκκλησία θέλει νὰ ἐνθαρρύνει κάθε ἁμαρτωλό, καὶ τὸν πιὸ μεγάλο, ὅτι τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ εἶναι ἀνεξάντλητο.

† Ὁ Περιστερίου ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ

Α Ν Α Κ Ο Ι Ν Ω Σ Ι Σ

Τὸ Διοικητικὸν Συμβούλιον τοῦ Ἱεροῦ Συνδέσμου Κληρικῶν Ἑλλάδος, καλεῖ τοὺς ἐπιθυμοῦντας νὰ συμμετάσχουν ὡς ὑποψήφιοι διὰ τὸ Διοικητικὸν Συμβούλιον καὶ Ἐξελεγκτικὴν Ἐπιτροπὴν τοῦ Ι.Σ.Κ.Ε. κατὰ τὰς Ἀρχαιρεσίας τοῦ Νοεμβρίου 1977, ἕπως ἀνυπερθέτως μέχρι τοῦ δευτέρου δεκαημέρου τοῦ μηνὸς Ὀκτωβρίου 1977—μέχρι 19.10.77—ὑποβάλουν εἰς τὰ Γραφεῖα τοῦ Συνδέσμου—Σοφοκλέους 4—ἔγγραφον αἴτησιν διότι κατὰ τὸ Καταστατικὸν ἢ ἀνακήρυξις τῶν ὑποψηφίων θὰ γίνῃ τὴν 20 Ὀκτωβρίου 1977 καὶ μεταγενεστέρως ἀποκλείεται ὑποβολὴ ὑποψηφιότητος. Τὸ ψηφοδέλιον κατὰ τὸ Καταστατικὸν θὰ εἶναι ἐνιαῖον καὶ ἡ ἐκδήλωσις τῆς προτιμήσεως διὰ σταυρῶν. Ἀπαγορεύεται δὲ κατὰ τὸ Καταστατικὸν ἢ χρησιμοποίησις διαφόρων ψηφοδελτίων.

Ἐκλέξιμοι κατὰ τὸ Καταστατικὸν εἶναι οἱ ἐφημέριοι—ἄγαμοι ἢ ἔγγαμοι—τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν καὶ ὁμόρων Αὐτῆς Μητροπόλεων καὶ ἐντάξει ταμειακῶς.

Σημείωσις: Παρακαλοῦνται τὰ μέλη ἕπως ἐνημερωθοῦν ταμειακῶς μέχρι τῶν Ἀρχαιρεσιῶν.

Ἐκ τοῦ Ι.Σ.Κ.Ε.

Ο ΑΠΟΛΕΣΘΕΙΣ ΠΑΡΑΔΕΙΣΟΣ

«Τῷ νικῶντι δώσω αὐτῷ φαγεῖν ἐκ τοῦ ξύλου τῆς ζωῆς, ὃ ἐστὶν ἐν τῷ παραδείσῳ τοῦ Θεοῦ μου».

(Ἀποκ. 6', 7).

1. Ἡ ἐν τῷ παραδείσῳ κατάστασις τοῦ ἀνθρώπου.

Ἡ ἀνθρωπότης διὰ τοῦ γενάρχου τῆς ἐγνώρισε καὶ ἔζησε τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τῆς γῆς. Ὁ πρῶτος ἀνθρώπος, ὁ χοϊκὸς Ἀδάμ, ὑπῆρξε πολίτης τοῦ παραδείσου. «Καὶ ἐφύτευσεν ὁ Θεὸς παράδεισον ἐν Ἐδέμ κατὰ ἀνατολὰς καὶ ἔθεσε ἐκεῖ τὸν ἄνθρωπον, ὃν ἔπλασε» (Γεν. 6', 8). Καὶ εἶναι τὸ μόνον ἐξ ὄλων τῶν δημιουργημάτων ἐπὶ τοῦ ὁποίου ὁ Κτίστης καὶ Πλαστοργὸς ἔθεσε τὴν χεῖρα αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ τὴν σφραγίδα τοῦ «κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν» καὶ ἠλόγησεν αὐτόν, καὶ ἠτοίμασε τράπεζαν γέμουσαν παντὸς χόρτου καὶ παντὸς καρποῦ πρὸς βρώσιν καὶ κατέστησεν αὐτὸν κυρίαρχον «τῶν ἰχθύων τῆς θαλάσσης καὶ τῶν πετεινῶν τοῦ οὐρανοῦ καὶ πάντων τῶν κτηνῶν καὶ πάσης τῆς γῆς καὶ πάντων τῶν ἕρπετων τῶν ἕρπόντων ἐπὶ τῆς γῆς». (Γεν. α', 28). Οὐδενός, λοιπόν, ὑλικοῦ ἀγαθοῦ ἔστερεῖτο. Εἶχε τὰ πάντα ἐν ἀφθονίᾳ. Κατὰ τὴν φύσιν καὶ τὴν ὑπόστασιν ἦτο ἀπηλλαγμένος πάσης πονηρᾶς κλίσεως καὶ ἐπιθυμίας, ἔχων δὲ θετικὴν φορὰν πρὸς τὸ ἀγαθόν, ἠδύνατο, ἐπικουρούμενος ὑπὸ τῆς Θείας Χάριτος, ν' ἀναπτύξῃ τὰ ἐν αὐτῷ σπέρματα τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς τελειότητος καὶ νὰ φθάσῃ εἰς τὸ «καθ' ὁμοίωσιν». Οὕτω, κατὰ τὸν Κύριλλον τὸν Ἀλεξανδρείας, οἱ πρωτόπλαστοι «ἀτυράννευτον τὴν διάνοιαν ἔχοντες ταῖς τῆς σαρκὸς ἡδοναῖς καὶ ταῖς ἐκτύποις ἐπιθυμίαις... διετέλουν ἐν ἀγία καὶ τρισμακαρίᾳ ζωῇ» (κατὰ Ἰουλ. λόγος 3. III Mign. 76, 641).

Ὅθεν ἔζων ἐν τῷ παραδείσῳ οἱ γενάρχαι τοῦ ἀνθρωπίνου γένους εἰς κατάστασιν χάριτος μὲ ὑγιᾶ τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν, ὅπως αὕτη ἐξῆλθεν ἐκ τῶν χειρῶν τοῦ Δημιουργοῦ, μετὰ τοῦ ὁποίου ἐτέλουν εἰς κοινωνίαν καὶ ἐδέχοντο τὰς ἀποκαλύψεις καὶ τὴν βού-

λησίν Του. Ἡ πνευματικὴ των κατάστασις ἦτο τοιαύτη, ὥστε νὰ ἔχουν τὴν ἱκανότητα τῆς διακρίσεως τοῦ καλοῦ ἀπὸ τοῦ κακοῦ. Ἀπλότης τρόπων καὶ ἀθωότης τοὺς διέκρινε. Περιεφέροντο ἐν τῷ παραδείσῳ γυμνοὶ καὶ «οὐκ ἠσχύνοντο» διὰ τὴν γυμνότητά των. Ἀφ' οὗτου ὅμως παρέβησαν τὴν ἐντολήν, εἰσδραμοῦσης τῆς φθορᾶς καὶ κεκινημένων ἐν τῇ σαρκὶ τῶν εἰς φαυλότητα καταφερουσῶν ἡδονῶν οὐκ ἐν ἀπλῇ τῇ γνώσει γεγονάσι τοῦ κακοῦ, ἀλλ' ἤδη καὶ διὰ τῆς πείρας αὐτῆς κεχώρηκε τὸ ἀρρώστημα» (Αὐτ. Mign. 76, 641).

Διὰ τῆς παρακοῆς καὶ τῆς περιφρονήσεως τῆς Θείας Ἐντολῆς οἱ μακαρίαν ζωὴν διάγοντες πρωτόπλαστοι ἐγένοντο ἔνοχοι ἀπέναντι τοῦ Νομοθέτου καὶ Πλάστου καὶ πατρός των. Εἰς τὴν μέχρι τότε καθαρωτάτην καὶ ἀγνήν ἀνθρωπίνην φύσιν εἰσέδραμεν ἡ φθορά, «τὸ ἀρρώστημα» καὶ κατεσπίλωσε καὶ ἡμαῦρωσε τὸ «κατ' εἰκόνα», ἀπεμάκρυνε δὲ τὸν τελικὸν σκοπὸν τοῦ «καθ' ὁμοίωσιν». Δὲν ὑπάρχει πλέον δι' αὐτοὺς ἐν τῷ παραδείσῳ χῶρος, ὅπου καταφεύγοντες θὰ ἠδύναντο νὰ εὑρουν ἀνάπαυσιν καὶ γαλήνην. Ἡ συνείδησίς των ἐπιμαρτυρεῖ καὶ διαρκῶς ὑπομνησκει τὸ μέγεθος καὶ τὴν σημασίαν τῆς παραβάσεως. Ἡ φωνὴ τοῦ Κυρίου, ἡ τόσον γνώριμος καὶ τόσον ἐπιθυμητὴ δι' αὐτοὺς, μεταβάλλεται εἰς ἀδυσώπητον μάλιστα. Εἰς τὰς ἀκοάς των ἡ ἐρώτησις τοῦ πικραθέντος Θεοῦ, «Τί τοῦτο ἐποίησας;», ἐπαναλαμβάνεται ὡς κραυγὴ πόνου, ὡς πικρὸν παράπονον, ὡς θλιθερὰ διαπίστωσις ἐνὸς ἀπροσοκλήτου γεγονότος. Οἱ ἔνοχοι συγκλονίζονται ὑπὸ συμπλεγμάτων. Συναισθάνονται ὅτι εἶναι γυμνοὶ καὶ τετραχηλισμένοι. Αὐτοὶ οἱ ὅποιοι μόλις πρὸ ὀλίγου περιεφέροντο γυμνοὶ καὶ «οὐκ ἠσχύνοντο» διὰ τὴν γυμνότητά των, σπεύδουν νὰ καλύψουν ταύτην ἐκ τῶν ἐνόγων, καὶ πεφοβισμένοι τρέπονται εἰς φυγὴν καὶ ἀναζητοῦν κρύπτην, μόλις ἤκουσαν τῆς φωνῆς τοῦ Θεοῦ «περιπατοῦντος ἐν τῷ παραδείσῳ». Οἱ εὐλογηθέντες γίνονται ἐπικατάρατοι καὶ «ἐξάπεσταιεν αὐτὸν Κύριος ὁ Θεὸς ἐκ τοῦ παραδείσου τῆς τρυφῆς ἐργάζεσθαι τὴν γῆν, ἐξ ἧς ἐλήφθη» (Γεν. γ', 23).

(Συνεχίζεται)

† Ὁ Δράμας ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ

Ο ΜΟΝΑΧΙΚΟΣ ΒΙΟΣ

ΕΙΣ ΤΗΝ ΝΕΩΤΕΡΑΝ ΕΛΛΑΔΑ *

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε΄.

ΕΞΩΓΕΝΗ ΑΙΤΙΑ ΤΗΣ ΚΡΙΣΕΩΣ

α) Ἡ ἀρπαγὴ τῆς μοναστηριακῆς περιουσίας.

Ἡ μοναστικὴ ζωὴ εἶναι πνευματικὴ ζωὴ. Αὐτὸ ὅμως δὲν σημαίνει πὼς μπορεῖ νὰ ἐξελιχθῇ χωρὶς τὰ ὑλικά μέσα, πού εἶναι ἀπαραίτητα. Ἡ μοναστηριακὴ ὅπως καὶ ἡ ἐκκλησιαστικὴ περιουσία ἔχει χαρακτῆρα πνευματικόν, γιὰτὶ προσφέρεται στὴν ὑποβοήθησιν τοῦ ἱεραποστολικοῦ καὶ πνευματικοῦ ἔργου τῆς Ἐκκλησίας. Ἔτσι τὰ ὑλικά μέσα καλύπτουν ἀνάγκες, ἐξασφαλίζουν βιωσιμότητα καὶ διευκολύνουν τὴ ζωὴ τῶν μοναστικῶν ἀδελφοτήτων. Χωρὶς αὐτὸ νὰ σημαίνῃ πὼς δίνουμε πρωτεύουσα σημασίαν στὸν παράγοντα αὐτὸν γιὰ τὴν ἀνύψωσιν τοῦ μοναχισμοῦ μας, ἀρκούμεθα νὰ τονίσουμε πὼς ἡ ἀρπαγὴ τῆς μοναστηριακῆς περιουσίας κατὰ ἓνα μεγάλο ποσοστὸ καὶ ἡ ἀποψίλωσις πολλῶν μονῶν ἀπὸ τοὺς ὑλικούς των πόρους, εἶναι αἴτιον πὸν βοηθᾷ στὴν παρατηρούμενη κρίσιν. Ὅπως εἶναι γνωστὸν τὰ μοναστήρια μας εἶχαν μεγάλας περιουσίας παλαιότερα, προερχόμενες ἀπὸ δωρεὰς εὐσεβῶν ἀνθρώπων. Τὶς περιουσίας αὐτὰς τὶς ἔχασαν σιγὰ - σιγὰ τὰ μοναστήρια πότε ἀπὸ ἀναγκαστικὰς ἀπαλλοτριώσεις γιὰ χάρι πτωχῶν χωρικῶν, ἢ γιὰ ἀποκατάστασιν προσφύγων, πότε ἀπὸ καταπατήσεις αὐθαίρετες καὶ πότε ἀπὸ τὸν ΟΔΕΠ, πὸν συστήθηκε γιὰ νὰ διαχειρίζεται ἓνα μεγάλο μέρος τῆς μοναστηριακῆς περιουσίας, πὸν χρησιμοποιοεῖται γιὰ τὶς ἀνάγκες τῆς Ἐκκλησίας βέβαια. Ἔτσι τὰ μοναστήρια ἀποψιλώθηκαν ἀπὸ τὴν περιουσίαν τους

---

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 308 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 10 τεύχους.

μὲ ἀποτέλεσμα σήμερα νὰ μὴ διαθέτουν ἀρκετοὺς πόρους γιὰ νὰ ζήσουν οἱ μοναχοὶ τους μιὰν ἀξιόπρεπη ζωὴ, κατὰ γενικὸ κανόνα. Αὐτὸ ἔχει σὰν συνέπεια πὼς δὲν μπορεῖ νὰ γίνῃ λόγος γιὰ ἀξιόλογες μοναστικὲς ἀδελφότητες ἐκεῖ ὅπου δὲν ὑπάρχουν τὰ ἀναγκαῖα ὑλικά μέσα διαβίωσης. Εἶναι ἄλλωστε παρατηρημένο πὼς ἐλάχιστοι μονάζουν σὲ πτωχὰ μοναστήρια, ἐνῶ σὲ ἄλλα, πού ἐξακολουθοῦν νὰ ἔχουν κάποιαν οἰκονομικὴ ἄνθησι καταφεύγουν μερικὲς φορὲς ἄνθρωποι, πού ἔχουν σοβαρὴ πρόθεσι νὰ διακονήσουν τὸν Χριστὸ σὰν μοναχοί. Δὲν μποροῦμε νὰ περιμένουμε πολλὰ πράγματα ἀπὸ ἓνα μοναχισμὸ πού ταλανίζεται μέσα στὶς βιωτικὲς μέριμνες καὶ ἀπὸ μοναχοὺς πού πασχίζουν μὲ τὴν ἐξαντλητικὴ χειρωνακτικὴ ἐργασία νὰ ἐξασφαλίσουν τὴν ὑλικὴ ἐπιβίωσί τους. Ἄν οἱ μοναχοὶ ἤθελαν νὰ γίνουν χειρῶνακτες, κατὰ κύρια ἀπασχόλησι, θὰ μπορούσαν νὰ μείνουν ἀγρότες. Τώρα ὅμως ἠθέλησαν νὰ ζήσουν τὴν κατὰ Χριστὸν ἀφιέρωσιν. Καὶ ὀφείλουν βέβαια νὰ ἐργάζωνται, χωρὶς ὅμως ἡ ἐργασία των αὐτῆ νὰ ἀποβαίῃ εἰς βάρος τοῦ μοναχικοῦ των κανόνος, οὔτε νὰ γίνεται κυρία ἀπασχολήσις των. Μὲ τὴν ἔλλειψη, λοιπόν, ἐπαρκoῦς μοναστηριακῆς περιουσίας, οἱ περισσότερες μονὲς ἔχουν ἐγκαταλειφθῆ ἀπὸ συγκροτημένες ἀδελφότητες καὶ παρουσιάζουν τὴν ὄψη διαλύσεως.

(Συνεχίζεται)

† Ὁ Δημητριάδος ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΣ

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΙΣ

Λόγω μεγάλης ἐλλείψεως χάρτου, εἴμεθα ἠναγκασμένοι, ὅπως παύσωμεν χορηγοῦντες παντὸς εἶδους ἀνάτυπα ἐκ τῶν δημοσιευομένων ἐν τοῖς Ἐκκλησιαστικοῖς Περιοδικοῖς ἄρθρων, πλὴν τῶν ἐν τῇ «ΘΕΟΛΟΓΙΑ» δημοσιευομένων ἐπιστημονικῶν μελετῶν, εἰς τοὺς συγγραφεῖς τῶν ὁποίων θὰ δίδωμεν ἑκατὸν (100) καὶ μόνον ἀνάτυπα. Συγχρόνως εἴμεθα ἠναγκασμένοι, ὅπως περιορίσωμεν μέχρι τοῦ κατωτάτου δυνατοῦ ὁρίου τὰς σελίδας τῶν Περιοδικῶν μας.

Ἐκ τῆς Διευθύνσεως

Ποιμαντικά Θέματα

Η ΠΟΙΜΑΝΤΙΚΗ ΕΠΙΕΙΚΕΙΑ

Κατὰ τὸν Ἀπόστολον Παῦλον, «Δεῖ τὸν ἐπίσκοπον ἐπιεικῆ εἶναι» (Α' Τιμ. 3,3). Ἡ ἐπιείκεια, λοιπόν, πρέπει νὰ κοσμήῃ τὸν ποιμένα. Ἀλλὰ τί εἶναι ἢ τί σημαίνει ποιμαντικὴ ἐπιείκεια;

Εἰς πολλὰς περιπτώσεις τὰ νομιζόμενα ὡς αὐτονόγητα ἢ ἀπλὰ πράγματα εἶναι κατ' οὐσίαν τὰ πλέον δύσκολα νὰ κατανοηθῶν ἢ νὰ βιωθῶν. Τοῦτο συμβαίνει κατ' ἐξοχὴν ἴσως μὲ τὴν ἔννοιαν καὶ ἐπομένως μὲ τὴν ἀρετὴν τῆς ποιμαντικῆς ἐπιεικειᾶς. Διότι ἐνῶ ἡ ἐπιείκεια ἐν γένει, ὡς ἀρετὴ τῆς ἀνθρωπίνης προσωπικότητος, εἶναι δυνατὸν νὰ κατανοηθῆται εὐχερῶς, ἐπειδὴ πρόκειται ἐκεῖ διὰ μίαν γενικοῦ μάλλον χαρακτῆρος ἀρετὴν, ἡ ἐπιείκεια, ὡς ἀρετὴ τοῦ ποιμένου, προβάλλεται κυρίως ὡς ποιμαντικὴ μέθοδος. Ἡ ἀρετὴ τῆς ἐπιεικειᾶς, ποὺ πρέπει νὰ κοσμήῃ τὸν ποιμένα, κατανοεῖται πρωτίστως ὡς ποιμαντικὸς τρόπος ἀντιμετωπίσεως, δηλ. καθοδηγήσεως τοῦ ποιμαινομένου. Δὲν ἐπιβάλλεται ἀπλῶς ὡς «κόσμημα». Διὰ νὰ θεωρηθῆται ὁ ποιμὴν ἢ νὰ παρουσιάσεται ὡς «καλός»!

Ἐξ ἄλλου, ἡ πρώτη ἐντύπωσις ποὺ δημιουργεῖται εἰς τὸν μὴ ἔμπειρον ποιμένα ἐκ τῆς ἀποστολικῆς προτροπῆς, γεννᾷ πράγματι τὴν σκέψιν, ὅτι πρόκειται δι' εὐκόλον συμπεριφορὰν. Τὸ νὰ εἶναι κανεὶς ἐπιεικῆς, εἶναι εὐκόλον πράγμα!

Ἄλλ' ὡς ἐλέχθη ἡ δυσκολία ἔγκειται εἰς τὴν ἀπλότητα τοῦ νοήματος τῆς ἐπιεικειᾶς. Ἐπιείκεια θὰ εἴπῃ νὰ μὴ ὑπολογίσης εἰς τὸ ἀκέραιον τὸ πταῖσμα ἢ τὴν ἐνοχλήν τοῦ πλησίον καὶ νὰ συγκαταβαίνῃς εἰς τὸ ἐπίπεδον τῆς ἀδυναμίας του. Ἄλλ' ὑπὸ ἓνα ὄρον. Ὑπὸ τὸν ὄρον, ὅτι κατέχεις τὴν δύναμιν τῆς ἐπιεικειᾶς. Διότι ἡ ἀρετὴ τῆς ἐπιεικειᾶς ἀποτελεῖ πρωτίστως ἔκφρασιν πνευματικῆς δυνάμεως. Τοῦτο ὑπεθυμίζει ὁ Ἀπόστολος Παῦλος, λέγων «Ὁφεί-

λομεν ἡμεῖς οἱ δυνατοὶ τὰ ἀσθενήματα τῶν ἀδυνατῶν βαστάζειν, καὶ μὴ εἰς ἑαυτοὺς ἀρέσκειν» (Ρωμ. 15,1). Ἡ ποιμαντικὴ ἐπιείκεια ἔχει τὴν θέσιν τῆς ἐκεῖ πού πρόκειται γὰ ὑποστηρικθῆ ὁ ἀδύνατος ἀδελφός. Εἶναι δὲ ἄξιον πολλῆς προσοχῆς, ὅτι ὁ ἀπόστολος συνδέει τὴν ἐπιείκειαν μὲ τὴν αὐταπαρνήσιν τοῦ δυνατοῦ. Ἡ ἐπιείκεια πού ἐποικοδομεῖ δὲν εἶναι πάντοτε ἔκφρασις «περισσεύσεως» καλωσύνης τοῦ ποιμένου. Εἰς πολλὰς περιπτώσεις εἶναι καὶ μαρτυρία αὐταπαρνήσεως ὑπὸ εἰδικὴν ἔποψιν.

Διὰ τῆς ἐπιεικείας καλεῖται οὗτος πολλάκις γὰ κάμη καὶ κἀτι πού δὲν «ἀρέσει» εἰς αὐτὸν προσωπικῶς. Ἐνίοτε καλεῖται γὰ ὑποστῆ μείωσιν ὄχι τοῦ ποιμαντικοῦ τοῦ κύρους ἀλλὰ τοῦ «ἀτομικοῦ» τοῦ γοήτρου. Διὰ τοῦτο πρέπει οὗτος γὰ ἔχῃ τὴν δύναμιν γὰ μὴ ἀρέσῃ εἰς ἑαυτόν, ἀλλὰ γὰ ὑποτάσσεται εἰς τὴν ἀναγκαιότητα τῆς ἐποικοδομητικῆς ποιμαντικῆς μεθοδολογίας.

Ἐν τούτοις καὶ ἡ δύναμις τῆς ἐπιεικείας, ὡς ἐποικοδομητικῆς ποιμαντικῆς συμπεριφορᾶς, φαίνεται ὅτι τελεῖ ὑπὸ τὴν ἀπειλήν τῆς ἀρνητικῆς δραστηριότητος ἀσυνειδήτων περιεχομένων τῆς προσωπικότητος τοῦ ποιμένου. Ὅχι δὲ σπανίως ἡ δύναμις τῆς ἐπιεικείας ἀποτελεῖ ἀπλῶς ψευδαισθησίαν ἢ αὐταπάτη ἐπιεικείας. Νομίζει κανεὶς, ὅτι εἶναι ἐπιεικὴς πρὸς τὸν πλησίον, ἐνῶ εἰς τὴν πραγματικότητα προβάλλει ἐπ' αὐτοῦ τὴν ἰδικὴν τοῦ ἀδυναμίαν. Διὰ τοῦτο εἰς τὴν πρώτην φάσιν τῆς προσπαθείας τῆς αὐτογνωσίας, ὡς πρὸς τὴν ἐπιδεικνυμένην ἐπιείκειαν, ὁ ποιμὴν πρέπει γὰ διερωτᾶται κατὰ πόσον αὕτη εἶναι πράγματι ἐξ ἀντικειμένου ἐπιβαλλομένη. Μήπως παρασύρεται ἀπὸ ὑποκειμενικοῦ (μὴ συνειδητοῦς) λόγου εἰς τὸ γὰ εἶναι ἐπιεικὴς;

I. K.

Παρακαλοῦνται οἱ ἀποστέλλοντες ταχυδρομικὰς ἐπιταγὰς πρὸς τὰ περιοδικὰ «Ἐκκλησία», «Θεολογία» καὶ «Ἐφημέριος», ὅπως σημειῶσιν ἐπ' αὐτῶν τὴν αἰτίαν τῆς ἀποστολῆς.

Στὸ περιθώριον τῆς Ἀγίας Γραφῆς

«ΤΙ ΤΟ ΠΝΕΥΜΑ ΛΕΓΕΙ ΤΑΙΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΙΣ»

Β'

«Οἶδά σου τὰ ἔργα καὶ τὴν θλίψιν καὶ τὴν πτωχείαν· ἀλλὰ πλούσιος εἶ καὶ τὴν βλασφημίαν ἐκ τῶν λεγόντων Ἰουδαίους εἶναι ἑαυτοὺς καὶ οὐκ εἰσὶν, ἀλλὰ συναγωγὴ τοῦ σατανᾶ».

Σὰν κρίνον ἀνάμεσα στ' ἀγκάθια — γιὰ νὰ θυμηθοῦμε τὴν σολομώντειο εἰκόνα — ὁ ἐπίσκοπος τῆς Σμύρνης. Πολλὴ ἡ ταλαιπωρία καὶ ἡ κακοπάθειά του. Ἀλλὰ δοξασμένος στὰ μάτια τοῦ Θεοῦ. Καταγραμμένες στὸν οὐρανὸ οἱ ποιμαντικὲς του ἐπιτυχίαι, οἱ θλίψεις του, οἱ στερήσεις του. Ἀλλὰ πῶς; Μὲ ἀθάνατα, αἰγλήεντα ψηφία. Φαινόταν φτωχός, ἀλλὰ, στὴν πραγματικότητα, ζάπλουτος ἦταν. «Τῆ πτωχεία τὰ πλούσια» εἶχε συγκομίσει στὴν οὐράνια ἀποθήκη, ἀλλὰ καὶ στὴ μνήμη τῶν γενεῶν.

Ἐνα ἀπὸ τὰ ὀδυνηρά του ἀγκάθια ἦταν καὶ ἡ ἐκεῖ συναγωγὴ. Τὸν μισοῦσαν οἱ Ἰουδαῖοι τοῦ τόπου καὶ τὸν κατέτρεχαν. Βέβαιοι πῶς αὐτοὶ ἐκπροσωποῦσαν τὴν τέλεια καὶ ἀμόλυνη θρησκεία, τὸν θεωροῦσαν σὰν θλιβερὸ αἰρετικόν.

«Μηδὲν φοβοῦ ἃ μέλλεις παθεῖν. Ἰδοὺ δὴ μέλλει βαλεῖν ὁ διάβολος ἐξ ὑμῶν εἰς φυλακὴν ἵνα πειρασθῆτε καὶ ἔξετε θλίψιν ἡμέρας δέκα. Γίνου πιστὸς ἄχρι θανάτου καὶ δώσω σοι τὸν στέφανον τῆς ζωῆς».

Τὰ βάσανά σου δὲν λήγουν. Ὁ Ἀντικείμενος δὲν θὰ παρατήσῃ τὸν ἀγῶνα του. Ἀβυσσαλέο, ἀκένωτο τὸ μῖσος του κατὰ τῆς Ἐκκλησίας.

---

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 441 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 15-16 τεύχους.

Νέο κύμα τῶν ἐπιθέσεών του θὰ δεχθῆς, σὲ λίγο. Πνευματικά σου τέκνα ἀγαπημένα, μὲ θεία παραχώρηση, γιὰ νὰ δοκιμαθοῦν, θὰ βρεθοῦν στὸ δεσμοτήριον.

Σὺ ὅμως μὴν πτοηθῆς ἀπὸ τίποτε μελλούμενον. Μείνε στερεὸς στὸν βράχο τῆς πίστεως. Ἀκλόνητος στὶς ἐφόδους τοῦ πονηροῦ πνεύματος. Μὴν ἐντυπωσιασθῆς, καθὼς ὁ Διάβολος θ' ἀνοίγῃ τὸ εὐρὺ φάσμα τῶν δοκιμασιῶν ποὺ ἐπινοεῖ.

Δέκα μέρες θὰ διαρκέσῃ ὁ νέος πειρασμός. Σύντομον τὸ διάστημα. Μὲ κρατημένη ἀναπνοὴ μπορεῖς νὰ τὸ περάσῃς. Κάθε θλίψη, αὐτὴ καθεαυτή, εἶναι βραχύπνοη. Ἔχει μιὰν ἀρχὴ καὶ ἓνα τέλος.

Ἄλλὰ ἡ ἀντίσταση στὶς θλίψεις εἶναι ἰσόβια. Γιατὶ ἀλυσίδα συνθέτουν. Ἡ μιὰ διαδέχεται τὴν ἄλλη. Κρίκοι εἶναι ἡ καθεμιὰ σ' αὐτὴ τὴ σειρά.

Γι' αὐτό, ἄκου τὴ σύσταση τοῦ Κυρίου σου, ἀγαθὲ καὶ πιστὲ δοῦλε. Δὲν σὲ καλῶ νὰ ἀντισταθῆς σὰν διαμάντι γιὰ ἓνα δεκαήμερον, ἀλλὰ γιὰ πάντα. «Γίνου πιστὸς ἄχρι θανάτου».

Τί ἐννοῶ μὲ τὴ λέξη θάνατος; Δυὸ πράγματα, ποὺ δὲν εἶναι παρὰ ἓνα, ἂν τὰ καλοστοχασθῆς. Ἐννοῶ: ὡς τὸ τέλος τῆς ἐπίγειας σταδιοδρομίας σου. Καὶ ἐννοῶ ἀκόμη: ἔστω καὶ ἂν ἡ ἐμμονὴ σου στὸ ἅγιο θέλημά μου σοῦ κοστίσῃ τὸ ξαφνικὸ μαρτύριο. Καὶ στὶς δυὸ περιπτώσεις, θὰ μοῦ ἔχῃς μείνει πιστὸς «ἄχρι θανάτου». Ποιὰ ἀπὸ τίς δυὸ σοῦ κλήρωσα, δὲν τὸ ξέρεις. Ἀνεξιχνίαστη στὸν ἄνθρωπο ἡ πρόνοιά μου.

Δὲν ἔχει πρακτικὴ σημασία τὸ νὰ τὸ ξέρῃς. Ὅ,τι θέλω ἀπὸ σένα, εἶναι νὰ ἔχῃς τὴ διάθεση νὰ μὲ «ὑπομείνης ὅλην τὴν ἡμέραν», τὴ μέρα τοῦ ἐδῶ κάτω βίου σου.

Μὲ τί θ' ἀνταμείψω τὸ θάνατό σου, εἴτε τὸν φυσικό, τὸ τέρμα μιᾶς ζωῆς ὅλο ὑπομονή, εἴτε τὸν βίαιον, μεσοστρατιῆς ἐκείνης τῆς ζωῆς; Μ' ἓνα στεφάνι ἀράραντο. Μὲ «τὸν στέφανον τῆς ζωῆς», τῆς ἀληθινῆς καὶ αἰώνιας ζωῆς.

Μακαρία πόλη ή πρωτεύουσα τής Ἰωνίας στὰ ἀρχαϊκὰ χρόνια τής Ἐκκλησίας. Τῆς εἶχαν λάχει ἐπίσκοποι, πού ἀναδείχθηκαν πρωταθληταὶ στή στερρὴ πίστη. Σὰν αὐτὸν ἐδῶ τὸν «Ἄγγελο», πού ἐξυμνεῖ ὁ Εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης. Καί, λίγο ἀργότερα, σὰν τὸν Πολύκαρπο, πού ἔχυσε τὸ αἷμα του στὸ ἀμφιθέατρο τῆς πολιτείας ἐκείνης.

Χάρη σὲ τέτοιους ποιμένες, ἡ Σμύρνη ἔλαμπε, ἐκεῖνα τὰ χρόνια, μέσα στή χριστιανικὴ οἰκουμένη. Ἡ Ἐκκλησία τῆς ἦταν μιὰ ἀπὸ τὶς πιὸ ὀνομαστές, τὶς πιὸ ἀγαπητές. Γιατί, ὅταν οἱ ποιμένες εἶναι καλοὶ, τοὺς μοιάζει καὶ τὸ ποῖμνιο. Ἐμπνέεται ἀπὸ τὸ παράδειγμά τους. Καὶ τοὺς ἀκολουθεῖ στὶς σωτήριες νομέες. Ἐχοντας τέτοιο προσάναμμα, φλέγεται καὶ τὸ ἴδιο, ἀπὸ ζῆλο, ἀπὸ ἀλήθεια, ἀπὸ ἀρετές.

Ἐνας καλὸς ἐπίσκοπος εἶναι «μέτρον πληρώματος», παράλληλα μὲ τὸν Χριστό. Τὰ λαμπρὰ ιδιώματα τοῦ ἁγίου ποιμένος ἀπλώνονται καὶ στὰ πνευματικά του τέκνα. Τί κάνουν αὐτά; Τὸν ἐπαναλαμβάνουν, τὸν ἐπεκτείνουν στὸν ἀριθμὸ τους.

Αὐτὴ ἦταν ἡ δόξα τοῦ «Ἀγγέλου» τῆς Σμύρνης. Ἡ Ἐκκλησία πού διεμόρφωσε. Ἐκκλησία ἀνθηρὴ, ζῶσα, πολύτιμο τμήμα τῆς χριστιανικῆς οἰκουμένης.

Ὁ πλοῦτος αὐτοῦ τοῦ ἐπισκόπου ἦταν λοιπὸν καὶ στὸν οὐρανό, ἀλλὰ ἦταν καὶ στὴ γῆ. Στὸν οὐρανό, σὰν καταχώριση ἀρετῶν. Στὴ γῆ, σὰν σύνολο καλῶν μμητῶν.

Τί καὶ ἂν οἱ σκόπιες δυνάμεις τόσα δεινὰ ἐπεσώρευαν κάθε μέρα σ' αὐτὴ τὴν Ἐκκλησία; Ὅχι μόνο δὲν τὴν καταπόντιζαν, ἀλλὰ ἀπεναντίας τὴν ἔκαναν πιὸ ὁμορφη, πιὸ ἀγνή, πιὸ ἄξια τοῦ θεοῦ Νυμφίου τῆς. Καὶ ἀρχὴ καὶ ἀφετηρία αὐτοῦ τοῦ θαυμαστοῦ γεγονότος ἦταν ὁ ταγὸς τῆς. Ἀπὸ ἐκεῖνον ἡ φορὰ τῆς πρὸς ὅ,τι εὐγενικό, ὅ,τι ἀνώτερο. Ἀπὸ ἐκεῖνον ἡ στήριξή τῆς, σὲ κάθε δοκιμασία. Ἀπὸ ἐκεῖνον ὁ πνευματικὸς τῆς πλοῦτος σὰν καρποφορία ἀθάνατου σπόρου.

Τί καίρια λοιπόν τὰ λόγια τοῦ Ἁγίου Ἰγνατίου Ἀντιοχείας, ἄλλου φωστῆρος, σύγχρονου τοῦ Πολυκάρπου: ὅτι ὁ ἐπίσκοπος, γιὰ τὴν Ἐκκλησίᾳ του, ἐπέχει τὴ θέση τοῦ ἴδιου τοῦ οὐράνιου Πατέρα μας!

Ἀλήθεια μὲ δυὸ ὄψεις: μιὰ τιμητικὴ γιὰ τὸ ἀνθρώπινο πλάσμα, μιὰ φοβερή.

Εἶναι ἄπειρα τιμητικὸ νὰ ἐκπροσωπῆς τὸν Θεό. Ἀλλὰ καὶ ἄπειρη ἡ εὐθύνη σου σ' αὐτὴν τὴν ἐκπροσώπηση. Γιατί, σὰν ἐπίσκοπος, δὲν καλεῖσαι νὰ σώσης μόνο τὸν ἑαυτό σου. Εἶσαι ὑπόχρεως καὶ γιὰ τὴ σωτηρία πλήθους ψυχῶν. Ἄρα, εἶσαι καλεσμένος γιὰ ἐπίδοση στὴν ἀρετὴ πέρα ἀπὸ τὰ συνήθη σκάμματα. Πῶς νὰ μὴν τρέμης μπροστὰ σὲ μιὰ τέτοια προοπτικὴ;

Ἀλλὰ ἠσύχασε, εἰρήνευσε. Μὴν ξεχνᾷς τὴ φράση ποὺ ἄκουσες κατὰ τὴ χειροτονία σου. Τὴ φράση γιὰ τὴ θεία Χάρη, ποὺ δυναμώνει τὰ ἀδύνατα καὶ ἀναπληρώνει τὰ ἐλλείποντα.

(Συνεχίζεται)

ΒΑΣ. ΜΟΥΣΤΑΚΗΣ

Α Ν Α Κ Ο Ι Ν Ω Σ Ι Σ

Ἀποφάσει τῆς Ἐποπτικῆς Συνοδικῆς Ἐπιτροπῆς (Πρακτικὸν τῆς 23/1/69), ἅπαντες οἱ Ἱ. Ναοὶ τῆς Χώρας εἰς τοὺς ὁποίους ἀπεστέλλετο ἡ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ» δὲν θὰ λαμβάνωσιν εἰς τὸ ἐξῆς φύλλον καθ' ὑποχρέωσιν. Οἱ Πρόεδροι τῶν Ἐκκλησιαστικῶν Συμβουλίων ἐκάστου Ἱ. Ναοῦ, ἐφ' ὅσον ἐπιθυμοῦν νὰ συνεχισθῇ ἡ ἀποστολὴ διὰ νὰ ἔχωσι τὴν σειρὰν τῶν τόμων τοῦ Περιδικοῦ εἰς τὰς Βιβλιοθήκας τῶν Ἱ. Ναῶν, παρακαλοῦνται νὰ δηλώσωσι τοῦτο ἐγγράφως, συναποστέλλοντες καὶ τὴν ἐτησίαν συνδρομὴν, ὁδὸς Ἰωάννου Γενναδίου 14, Ἀθῆναι (140), Περιδικὸν «ΕΚΚΛΗΣΙΑ».

Η ΠΟΙΜΑΝΤΙΚΗ ΣΥΝΟΜΙΛΙΑ ΩΣ ΜΕΣΟΝ ΘΕΡΑΠΕΙΑΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΣΩΦΡΟΝΙΣΤΙΚΗΝ ΑΓΩΓΗΝ ΚΑΙ ΜΕΤΑΧΕΙΡΙΣΙΝ ΤΩΝ ΚΡΑΤΟΥΜΕΝΩΝ*

V. Φάσεις τῆς ποιμαντικῆς συνομιλίας.

Ὁ Carl Rogers, ἐκ τοῦ ὁποίου προέρχεται ἡ ὀνομαζομένη «μὴ κατευθυντήριος θεραπευτικὴ συζήτησις» διακρίνει εἰς αὐτὴν τέσσαρας φάσεις:

1) Εἰς τὴν πρώτην φάσιν τῆς θεραπευτικῆς συνομιλίας δημιουργεῖται φιλικὸν κλίμα, παραμερίζονται ἄγχη, φόβοι, ὑποψίαι καὶ ἐπιτυχάνεται ἡ ἀμοιβαία ἐμπιστοσύνη. Ἡ ἐσωτερικὴ ψυχικὴ συγκυρία ἐκατέρωθεν ἀποτελεῖ τὴν βάση τῆς θεραπείας.

2) Εἰς τὴν δευτέραν φάσιν τῆς ποιμαντικῆς συνομιλίας προπαρασκευάζεται ἡ ὀνομαζομένη «κάθαρσις». Τοῦτο σημαίνει ἕνα ἐσωτερικὸν ψυχικὸν καθάρισμα. Κατὰ τὴν φάσιν αὐτὴν γίνεται ἡ ἐξωτερίκευσις τῶν ὕδρων καὶ προσβολῶν, αἱ ὁποῖαι ἐγένοντο ὑπὸ τοῦ κρατούμενου ἐναντίον προσώπων ἢ θεσμῶν. Τοῦτο δὲ εἶναι μία διέξοδος τῆς ἤδη διακοπείσης ἐπιθετικότητος τοῦ κρατούμενου.

3) Κατὰ τὴν τρίτην φάσιν τῆς ποιμαντικῆς συνομιλίας προξενεῖται ὀλίγον κατ' ὀλίγον εἰς τὸν κρατούμενον μία ἀλλαγὴ συναισθημάτων καὶ προθέσεων, τὰ ὁποῖα εἶναι δυνατόν νὰ κατευθύνωνται ὑπὸ τοῦ ἱερέως. Διὰ τῆς ἀλλαγῆς τῶν προθέσεων θὰ φθάσῃ εἰς τὴν ὀρθὴν θεώρησιν καὶ κατανόησιν τῆς καταστάσεώς του, ὥστε ἰδίως πρωτοβουλίας νὰ ἀναπτύσῃ καὶ θετικούς στόχους νὰ ἐπιδιώκῃ.

4) Κατὰ τὴν τετάρτην φάσιν τῆς θεραπευτικῆς συνομιλίας ὁδηγεῖται ὁ κρατούμενος πρὸς πλήρη αὐτονομίαν καὶ ὠρίμανσιν.

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 434 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 15-16 τεύχους.

Τοῦτο ἀποτελεῖ καὶ τὴν τελικὴν φάσιν τῆς θεραπευτικῆς ἀντιδράσεως.

Διὰ τὴν φέρῃ εἰς πέρας ὁ θεραπευτὴς ἱερεὺς τὰς τόσον σπουδαίας φάσεις τῆς ποιμαντικῆς συνομιλίας εἶναι ἀναγκαῖον, ὅπως ἀποφύγη ὠρισμένα λάθη, εἰς τὰ ὅποια συχνὰ ὑποκύπτουν οἱ ἐπιθυμοῦντες τὴν ἐπιδράσασιν διδασκαλικῶς καὶ κατηχητικῶς.

α) Οὗτος πρέπει ν' ἀποφύγη τὸ θεδιασμένον προβάδισμα καὶ τὰς ὑπὸ τύπον ἐντολῶν αὐθεντικὰς θέσεις καὶ συμβουλὰς κατὰ τὴν συνομιλίαν.

β) Ἐπίσης πρέπει τὴν ἀποφύγη πᾶσαν ἀξιολόγησιν ἐπὶ τῶν σκέψεων τοῦ κρατουμένου χωρὶς τὴν ὑπερτιμᾶ ἢ τὴν ὑποτιμᾶ αὐτάς. Εἶναι ἀναγκαῖον ὡσαύτως τὴν μὴ γίνεσθαι ὑπὸ τοῦ ἱερέως οὐδεμίαν ἐξηγήσασιν διαρκούσης τῆς συνομιλίας πρὸς ἀποφυγὴν σφαλμάτων.

γ) Πρέπει ἰδιαιτέρως τὴν τονισθῆ, ὅτι συζητήσεις βασιζόμεναι εἰς ἐπιχειρηματολογίαν ἐπὶ ὑψηλοῦ διανοητικοῦ ἐπιπέδου δὲν ὠφελοῦν, διότι οὐδὲν θετικὸν ἀποτέλεσμα ἐπιφέρουν καὶ μάλιστα τὰς περισσοτέρας φορὰς εἰς δογματισμοὺς καὶ ἠθικολογίας καταλήγουν.

VI. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.

Ἡ διαλογικὴ ἐπικοινωνία εἶναι κυρίως ἔργον τοῦ ἱερέως τῆς ἐποχῆς μας, διότι ἡ προσωπικὴ μετ' αὐτοῦ σχέση εἶναι διὰ πολλοὺς κρατουμένους ἡ πρωταρχικὴ προϋπόθεσις διὰ προσωπικὴν σύνδεσιν μετ' τὸν Θεόν. Τὸ ἔργον τοῦτο λόγῳ τῆς ἰδιομορφίας του ἀπαιτεῖ, ὅπως ὁ ἱερεὺς τῶν φυλακῶν διαθέτῃ πέραν τῆς θεολογικῆς του μορφώσεως καὶ τὰ ἐξῆς ἔμφυτα καὶ ἐπίκτητα προσόντα:

1) Μίαν καλλιτέραν γνῶσιν τῶν ἀνθρώπων. Ταύτην ἀποκτᾶ ὁ ἱερεὺς διὰ μιᾶς ἐπιπροσθέτου σπουδῆς ἢ διὰ διαρκοῦς μελέτης καὶ ἐνημερώσεως. Τοιοῦτοτρόπως δύναται εὐχερέστερον τὴν διαγιγνώσκῃ τὰς βαθυτέρας αἰτίας τῆς ἀντικεινῶνικῆς συμπεριφορᾶς τῶν ἀνθρώπων καὶ δεόντως τὴν ἀντιμετωπιῆ.

2) Μίαν αποτελεσματικωτέραν συμπαράστασιν εἰς τὸ ἄτομον καὶ τὴν ομάδα. Ἡ γνωστὴ μέθοδος τοῦ μονολόγου ὡς μοναδικοῦ μέσου Εὐαγγελισμοῦ τῆς πίστεως ἀνήκει πλέον εἰς τὸ παρελθόν. Ἀπειναντίας ἢ μέθοδος τῆς ποιμαντικῆς συνομιλίας ἀποκτᾶ σήμερον ὄλον ἐν καὶ περισσώτερον ἔδαφος εἰς τὴν ἐπικοινωνίαν τῶν ἀτόμων καὶ τῶν ομάδων.

3) Μίαν ἱκανότητα συνεργασίας. Ὁ ἱερεὺς δὲν εἶναι ὁ μοναδικὸς θεραπευτὴς εἰς τὴν φυλακὴν. Ἐργάζονται καὶ ἄλλοι ἱκανοὶ ἐπιστήμονες καὶ εἰδικοί, οἱ ὁποῖοι ἔχουν τὸ αὐτὸ ἀντικείμενον ἐργασίας, ἤτοι τὴν ἐπανακοινωνικοποίησιν τοῦ κρατουμένου. Μόνον μία ομάδα, εἰς τὴν ὅποιαν ὁ ἱερεὺς εἶναι ἓνα σπουδαῖον καὶ ἀναντικατάστατον μέλος, δύναται νὰ φέρῃ εἰς αἴσιον πέρας τὸ δυσκολώτατον ἔργον τῆς σωφρονιστικῆς ἀγωγῆς τῶν κρατουμένων.

4) Μίαν καλλιτέραν καὶ ἀρτιωτέραν ἐπιστημονικὴν κατάρτισιν, ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν ἱκανότητα ἐπικοινωνίας. Τοῦτο σημαίνει, ὅτι ὁ ἱερεὺς πρέπει νὰ ἔχῃ ψυχολογικὴν, ψυχαγωγικὴν καὶ παιδαγωγικὴν κατάρτισιν. Ἡ μονομερὴς καὶ καθαρῶς θεολογικὴ σπουδὴ δὲν εἶναι σήμερον ἱκανὴ διὰ τὸ ὑψηλὸν καὶ δύσκολον ἔργον του. Ὡσαύτως ἡ δεδοκιμασμένη ἱκανότης ἐπικοινωνίας τοῦ ἱερέως δὲν εἶναι ἀρκετὴ. Πρέπει νὰ προστεθῇ καὶ ἡ σπουδὴ τῆς «γλωσσολογίας τῆς ψυχῆς», ἣτις μὲ τὴν πάροδον τοῦ χρόνου θὰ πρέπει νὰ κερδίξῃ μεγαλύτερον ἔδαφος εἰς τὴν ὄλην μόσωσιν.

Μόνον ὑπ' αὐτὰς τὰς προϋποθέσεις δύναται νὰ ἐνονηθῇ ἡ εἰδικὴ ποιμαντικὴ ἐργασία τοῦ ἱερέως εἰς τὸν χῶρον τῆς φυλακῆς. Ἦτοι συνεργασία μὲ ὅλους τοὺς παράγοντας διὰ τὴν ὑπερνίκησιν τῶν προσωπικῶν προβλημάτων τοῦ κρατουμένου, προσπάθεια συμφιλώσεως αὐτοῦ μὲ τὴν κοινωνίαν καὶ ἡ προπαρασκευὴ του διὰ μίαν νέαν ἐλευθέραν διαβίωσιν. Ὁ ἱερεὺς τῶν φυλακῶν δὲν ἱκανοποιεῖ μόνον τὰς θρησκευτικὰς ἀνάγκας τῶν κρατουμένων, ἀλλὰ διακονεῖ τὸν ὅλον ἄνθρωπον. Μιμεῖται τὸ παράδειγμα τοῦ Ἀποστόλου τῶν ἐθνῶν Παύλου καὶ ἐφαρμόζει τοὺς λόγους του: «Τοῖς πᾶσι γέγονα τὰ πάντα, ἵνα πάντως τινὰς σώσω» (Α' Κορινθ. 9,22).

ΜΙΑ ΟΡΘΟΔΟΞΗ ΠΑΡΟΥΣΙΑ

Τὸ περασμένο καλοκαίρι μιὰ ἀγία περιέργεια μὲ ὠδήγησε στὴν Ἀγγλία. Πολλὰ ἐνδιαφέροντα σχεδιάζει κανεὶς νὰ δῆ στὴν μακρυνὴ αὐτὴ χώρα. Καὶ ὁμολογουμένως διαθέτει ἀρκετὰ γιὰ νὰ κορέσει τὴν ἐπιθυμίαν τῶν ὀφθαλμῶν καὶ τὴν ἀλαζονείαν τοῦ θίου. Λίγα ὅμως γιὰ νὰ ξεδιψάσουν τὴν ψυχὴ πού φλέγεται γιὰ εἰρήνη καὶ χαρὰ. Γιὰ νὰ συναντήσῃ τὸν «ἐν ἑτέρα μορφῇ» Κύριον. Γιατί, ἀλήθεια, ὁ κόσμος σήμερα ἔχει πολὺ παραμορφώσει τὸν Χριστὸ καὶ ἐπομένως χρειάζεται τὴν τόλμη καὶ ἀναζήτησι καὶ χάρι πολὺ γιὰ νὰ βρῆς τὸν «ἐράσμιον Ἰησοῦν», τὸν ἠγαπημένον, «τὸ ὕψος καὶ βάθος, μῆκος καὶ πλάτος τῆς γνώσεως». Ἐγνώριζα ἀπ' τὴν Ἑλλάδα, ὅτι ὑπάρχει ἐκεῖ μιὰ ζωντανὴ ὀρθόδοξη παρουσία, μιὰ ἐστία οὐράνιας ἀγάπης κι ἀναψε μέσα μου ἀκόρεστη καὶ ἀσβεστη δίψα γιὰ νὰ τὴν ἀπολαύσω.

Πρόκειται γιὰ ἓνα Ὁρθόδοξο Μοναστήρι στὸ ὁποῖο ἔμεινα πολλὰς μέρες, γνώρισα τὴν ζωὴ του, τοὺς ἐκλεκτοὺς ἀνθρώπους του, τὴν δρᾶσι του καὶ μόνο μερικὰ θὰ παρουσιασθοῦν, σὰν ξεχείλισμα ἀγάπης καὶ εὐγνωμοσύνης καὶ συγχρόνως δοξολογίας πρὸς τὸν Θεό. Γιατί στὸ πνεῦμα τῆς Ἁγίας Γραφῆς ἡ εὐχαριστία ταυτίζεται μὲ τὴν δοξολογία καὶ τὸν αἴνο πρὸς τὸν Θεό. Οἱ ἅγιοι ἀπὸ ἀγάπη καὶ εὐγνωμοσύνη δοξολογοῦν.

Ἐξω ἀπ' τὸ Λογδίνο περίπου μιάμισυ ὥρα βρίσκεται τὸ ὀρθόδοξο αὐτὸ Μοναστήρι πού εἶναι σταυροπηγιακὸ δηλ. ἀνήκει διοικητικὰ καὶ πνευματικὰ στὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο. Ἐξωτερικὰ δὲν δείχνει ὅτι πρόκειται γιὰ Ἱερὰ Μονή. Πηγαίνοντας κανεὶς ἐκεῖ νομίζει ὅτι θὰ βρῆ ἓνα κτηριακὸ συγκρότημα μὲ τὴν μορφὴ τῶν Μετεώρων ἢ τῶν Ἱερῶν Μονῶν «τῶν ἐργαστηρίων τῆς προσευχῆς» τοῦ Ἁγίου Ὁρους. Τίποτε ὅμως ἀπ' ὅλα αὐτά. Μερικὰ ἀπέριττα οἰκοδομήματα πού κάποιος χάρισε στὴν ἀδελφότητα γιὰ νὰ ἐγκαταστήσῃ ἐκεῖ τὴν πολιτεία τῆς. Γιατί πρέπει νὰ λεχθῆ ὅτι ἡ ἀδελφότης, γιὰ τὴν ὁποία θὰ μιλήσουμε πῶς κάτω, γεννήθηκε στὴν Γαλλία καὶ ἀπ' ἐκεῖ μεταφέρθηκε πρὶν μερικὰ χρόνια στὴν Ἀγγλία. Ἀπ' τὸ ἐξωτερικὸ λοιπὸν σχῆμα δὲν μπορεῖς τίποτε ἀπολύτως νὰ διακρίνης. Τὴν ὁμορφίαν ὅμως πού κρύβει τὸ μέρος αὐτὸ τὸ καταλαβαίνει κανεὶς ὅταν ζῆσῃ μερικὰς μέρες καὶ ὥρες ἀκόμη. Τόσο πολὺ πού εἶναι σχεδὸν ἀδύνατον νὰ μπορέσῃ νὰ τὸ περιγράψῃ.

Τὸ Μοναστήρι αὐτὸ πού τιμᾷ τὸν Ἁγ. Ἰωάννη τὸν Βαπτιστὴ εἶναι Ὁρθόδοξο. Εἶναι σχεδὸν ἀπ' τὰ λίγα ὀρθόδοξα ἀνδρικά μονα-

στήρια σ' ὅλη τὴν Εὐρώπη καὶ μάλιστα ὅπως ἀνακάλυφα τὸ πρῶτο συγκροτημένο ἀπ' τὴν ἐποχὴ τοῦ σχίσματος (1054). Ὑστερα ἀπ' τὴν διαίρεσι ἢ μᾶλλον τὴν ἀπομάκρυνσι τῆς Δύσεως ἀπὸ τὴν Θεολογία καὶ τὴν ζωὴ τῆς Ἀνατολῆς (τῶν Πατέρων), δέχτηκε μεγάλο κτύπημα καὶ ὁ Μοναχισμός, ἀφοῦ δόγμα καὶ ἦθος ἀλληλοπεριχωροῦνται. Οἱ Προτεστάντες ἀφοῦ διέγραψαν τὴν παράδοσι ἦταν ἐπόμενο νὰ ἀχρηστεύσουν καὶ τὸν Μοναχισμό. Ἀκόμη καὶ αὐτὴ ἡ Παπικὴ ἐκκλησία τὸν ἀπεξένωσε ἀπ' τὸ πραγματικὸ του μεγαλεῖο. Ἀφῆρσε δηλ. τὴν καρδιά του καὶ τὸν ἄφησε μόνον μὲ χέρια καὶ πόδια. Ἐννοῶ ὅτι τὸν συνέδεσε περισσότερο μὲ τὴν κοινωνικὴ δρᾶσι ἀφοῦ τὸν ἀποξένωσε προηγουμένως ἀπ' τὴν προσευχὴ καὶ τὴν λατρεία. Ἀπ' ἐναντίας στὴν ὀρθόδοξην πατερικὴν Θεολογία ὁ μοναχὸς ζῆ περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄνθρωπο τὸ δρᾶμα τῆς πτώσεως τοῦ Ἀδάμ καὶ τὸν κίνδυνο τῆς ἐκπτώσεως ἀπ' τὴν Θεία Χάρι. Τὸν συγκλονίζει ἢ ἀπομάκρυνσι ἀπ' τὴν Θεία Χάρι. Ζῆ δηλ. τὸ πραγματικὸ δρᾶμα τοῦ ἀνθρώπου. Αὐτὸ βέβαια δὲν σημαίνει ὅτι δὲν ἐνδιαφέρεται καὶ γιὰ τίς ὕλικές ἀνάγκες του ἀλλ' ὅτι ἀσχολεῖται κυρίως μὲ τίς πνευματικές. Ὁ Ὀρθόδοξος μοναχισμὸς εἶναι κατ' ἐξοχὴν φιλάνθρωπος καὶ ὄχι μιὰ ἀπλὴ κοινωνικὴ πρόνοια. Γιατὶ ἡ φιλάνθρωπία δὲν ξεκινάει ἀπ' τὴν εὐεργεσία ἀλλὰ κυρίως ἀπ' τὴν ἀγάπη καὶ τὴν εὐσπλαχνία. Τὸ θέμα εἶναι τόσο μεγάλο πού δὲν μπορεῖ νὰ ἀναπτυχθῆ ἐδῶ ὅπως πρέπει. Τοῦτο μόνον νὰ λεχθῆ. Ὅτι ὁ ὀρθόδοξος Μοναχισμὸς ἐνδιαφέρεται γιὰ τὸν ὅλο ἄνθρωπο, πού ἀποτελεῖται ἀπὸ ψυχὴ καὶ σῶμα καὶ δίδει μάλιστα προτεραιότητα στὴν ψυχὴ.

Μιὰ πού φθάσαμε στὸ σημεῖο αὐτό, πρὶν ἐκθέσουμε μερικὰ θαυμαστά στοιχεῖα τῆς πολιτείας πού ζήσαμε τὸ καλοκαίρι, καλὸν εἶναι νὰ λεχθῶν μερικὰ γύρω ἀπ' τὸν μοναχισμό, γιὰτὶ πολὺ εἶναι παρεξηγημένος ἀπὸ πολλοὺς σημερινοὺς Χριστιανοὺς.

Ὁ Μοναχισμὸς δὲν εἶναι ξένος μὲ τὴν Ἐκκλησία. Ὁ μοναχισμὸς δὲν θέλει νὰ ὑποκαταστήσῃ τὴν Ἐκκλησία. Δὲν εἶναι μιὰ αἵρεσι πού ἐμφιλοχώρησε ἀργότερα στὸ σῶμα τῆς καὶ ἄρα ἀποτελεῖ ἐκτροπή. Ἔτσι κάπως σκέπτονται πολλοὶ τῆς ἐποχῆς μας καὶ «διανοούμενοι» ἀκόμη πού ὅμως δὲν «πάσχουν τὰ θεῖα» καὶ τὸν τοποθετοῦν σὲ μιὰ διαλεκτικὴ ἀντίθεσι πρὸς τὴν Ἐκκλησία. Ὁ μοναχισμὸς γνωρίζει ὅτι στηρίζεται κυρίως στὴν μετάνοια. Καὶ ἡ μετάνοια εἶναι εὐαγγελικὴ καὶ «Κυριακὴ» πρόσκλησι πρὸς τὸν ἄνθρωπο. Χωρὶς τὴ μετάνοια, δηλαδὴ τὸ διαρκὲς σταύρωμα τοῦ παλαιοῦ ἀνθρώπου, ὁ πιστὸς δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ πιστεῦσῃ εὐαγγελικὰ δηλαδὴ νὰ παραδώσῃ ὁλόκληρο τὸν ἑαυτὸ του στὸν Θεό. Γι' αὐτὸ καὶ ὁ Κύριος «ἔθεσε ὡς θεμέλιο τοῦ εὐαγγελικοῦ κηρύγμα-

τος και ως προϋπόθεσι τῆς πίστεως τὴν μετάνοια... Τὴν στεγὴν και τεθλιμμένην ὁδὸν τῆς μετανοίας ὑπόσχεται νὰ ἀκολουθήσῃ διὰ θίου ὁ μοναχὸς» ('Αρχιμ. Γεωργίου Καψάνη περ. "Όσιος Γρηγόριος σελ. 65).

Ὁ μοναχισμὸς στηρίζεται πάνω σὲ εὐαγγελικὰς ἀρχάς. Τρεῖς εἶναι οἱ ὑποσχέσεις ποὺ δίνει ὁ μοναχὸς γιὰ νὰ ἀσπαστῇ τὸ μέγα αὐτὸ «ἐπάγγελμα». Ἀκτημοσύνη, ὑπακοή και παρθενία. Εἶναι ἡ ἀποδέσμευσι τοῦ ἑαυτοῦ του ἀπὸ τὸν γύρω κόσμον και ἀπ' τὸν ἑαυτοῦ του ἀκόμη και τὸ δόσιμον στὸ Θεό. Εἶναι φανερὸ ἀπ' τὴν ἀλήθεια τῆς Ἐκκλησίας, τὴν ψυχανάλυσι και αὐτὴν τὴν κοινωνικὴν πείρα, ὅτι ἡ κατοχὴ πολλῶν ὑλικῶν ἀγαθῶν, ἡ ὑψηλὴ ἰδέα γιὰ τὸν ἑαυτὸ μας και ὅλες οἱ μορφές τῆς ἐξάλῃς ὑπερηφάνειας και ἡ σαρκικὴ ἀπόλαυσι εἶναι διαστρεμμένες καταστάσεις τῆς ψυχῆς ποὺ ὀδηγοῦν ἀναμφιβόλως στὴν δουλεία και τὴν δέσμευσι. Στὸν Ἀδάμ ἡ ἀνυπακοή και ἡ ἀπόκτησι ἀγαθῶν ἐξῶ ἀπ' τὴν εὐλογία τοῦ Θεοῦ ἔφεραν τὸν θάνατον και τὴν ἐξῶσι. Καὶ οἱ μοναχοὶ ποὺ ζοῦν αὐτὸν τὸν Ἀδαμαῖον θρῆνον ἐπιδιώκουν τὴν ἀποδέσμευσι ἀπ' τὰ τυρανικὰ δεσμὰ τῆς ὕλης, τοῦ ἐγωῖσμοῦ και τῆς σάρκας γιὰ νὰ σωθοῦν. Δὲν ἀγωνίζονται ἐναντίον τοῦ σώματος και τοῦ κόσμου ἀλλ' ἐναντίον τοῦ σαρκικοῦ και τοῦ κοσμικοῦ φρονήματος. Αὐτὴ τὴν κλήσι δὲν δέχτηκαν οἱ ἅγιοι Ἀπόστολοι ἀπ' τὸν Χριστό; «Δεῦτε ὀπίσω μου και ποιήσω ὑμᾶς ἁγίους ἀνθρώπων» εἶπεν ὁ Χριστός. Καὶ ἐκεῖνοι ἀμέσως ἀνταποκρίθησαν ὀλοπρόθυμα και μὲ θυσιές. «οἱ δὲ εὐθέως ἀφέντες τὰ δίκτυα ἠκολούθησαν αὐτῷ... οἱ δὲ εὐθέως ἀφέντες τὸ πλοῖον και τὸν πατέρα αὐτῶν ἠκολούθησαν αὐτῷ» (Ματθ. δ' 19 - 22). Σὲ ἄλλη περίπτωσι εἶπεν ὁ Κύριος: «εἰ τις θέλει ὀπίσω μου ἔλθειν, ἀπαρνησάσθω ἑαυτὸν και ἀράτω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ και ἀκολουθήτω μοι» (Ματθ. ιστ' 24). Ἀπ' τὴν ἀπάρνησι ἔρχεται ἡ ἄρσι τοῦ σταυροῦ και ἡ μαθητεία. Ἀπ' τὴν ἀποταγή ἔρχεται ἡ ὑποταγή στὸ Χριστό, τῆς ὁποίας εὐχυμος καρπὸς εἶναι ἡ ἐν Χριστῷ ζωὴ. Ἀντίθετα ὁ Ἀδάμ ἔκανε ἀνυπακοή, ἀπέκτησε μερικὰ ἀγαθὰ, ἀλλὰ και τὸν θάνατον. Γι' αὐτὸ ἡ μοναχικὴ πολιτεία, κατὰ τὸν Ἅγ. Γρηγόριον τὸν Παλαμᾶ, εἶναι ἡ ἰδανικὴ μορφή πραγματώσεως ἐπὶ τῆς γῆς τῆς ζωῆς τοῦ οὐρανοῦ. Εἶναι συμμετοχὴ στὴν ζωὴ τῆς Παναγίας Τριάδος και μιὰ κατ' ἐξοχὴν δίωσι ἐσχατολογικὴ.

Βέβαια δὲν σημαίνει μ' αὐτὸ ὅτι ἔρχεται σὲ ἀντίθεσι ὁ μοναχισμὸς μὲ τὸν γάμον και ὅτι ὑποτιμᾶται ὁ ἱερὸς θεσμὸς τοῦ γάμου. Κάθε ἄλλο. Θὰ μπορούσα νὰ πῶ ὅτι ὑπάρχει μιὰ μυστικὴ ἀλληλοπεριχώρησι μεταξὺ τῶν δύο αὐτῶν θεσμῶν και μορφῶν ζωῆς. Οἱ Πατέρες γι' αὐτὸν τὸ λόγο βλέπουν και ἐρμηνεύουν τὸν μοναχισμό μὲσα ἀπ' τὴν ζωὴν τοῦ γάμου. Τὴν ἐνωσι δηλ. τῆς ψυχῆς μὲ

τὸν Θεὸ καὶ οἱ πρὸ μυστικοὶ καὶ γηπτικοὶ Πατέρες τὴν παρουσιά-
ζουσι μὲ σχήματα καὶ καταστάσεις παρμένες ἀπ' τὴν ζωὴ τοῦ γά-
μου. Καὶ ἀντίθετα τὸν γάμο τὸν βλέπουσι μέσα ἀπ' τὴν ζωὴ τῆς
Παρθενίας. Γι' αὐτὸ καὶ οἱ ἔγγαμοι καλοῦνται ἀπ' τὸν Ἀπόστολο
Παῦλο νὰ ζοῦσι ὡς «μὴ ἔχοντες». Ὁ μοναχισμὸς καὶ ὁ γάμος εἶναι
δυσὸς μορφές πνευματικῆς ζωῆς. Εἶναι οἱ δυσὸς πλευρές τοῦ ὄρου
Θαδῶρ.

Ἐπομένως πρόθεσι αὐτῶν ποῦ εἰπώθησαν πρὸ πάνω δὲν εἶναι
νὰ μειωθῇ ὁ εὐλογημένος θεσμὸς τοῦ γάμου, ἀλλὰ νὰ μὴ παραθεω-
ρηθῇ καὶ ἡ ἀξία τοῦ μοναχισμοῦ. Πολλοὶ στίς ἡμέρας μας, χωρὶς
καθόλου νὰ ἀσχοληθοῦσι μὲ τὸ θέμα καὶ νὰ διαβάσουσι μερικὰ πατερι-
κὰ ἔργα, ἀφοῦ οἱ Πατέρες εἶναι οἱ γνήσιοι φορεῖς τῆς παραδόσεως
καὶ οἱ γνήσιοι διάδοχοι τῶν Ἀποστόλων (γι' αὐτὸ καὶ ἡ Ἐκκλη-
σία μας ἐπειδὴ εἶναι Πατερικὴ εἶναι καὶ Ἀποστολική) κατηγοροῦσι
τὸν μοναχισμὸν. Σκοπὸς τοῦ ἀνθρώπου, λένε, εἶναι νὰ παντρευταί...
Εἶναι λάθος τρομερόν. Σκοπὸς τοῦ ἀνθρώπου δὲν εἶναι οὔτε νὰ παν-
τρευταί, οὔτε νὰ μὴ παντρευταί ἀλλὰ νὰ συναντήσῃ τὸν Θεόν, νὰ
ἐνωθῇ μαζί Του, νὰ γίνῃ δηλ. κατὰ χάρι Θεός. Ὁ ἕνας τὸ ἐπι-
τυγχάνει μὲ τὴν ὑπὲρ φύσι κατάστασι τῆς ἐν Χριστῷ Παρθενίας
καὶ ὁ ἄλλος μὲ τὴν κατὰ φύσι κατάστασι τοῦ ἐν Χριστῷ γάμου.

Καὶ μιὰ ἀπλή ματιὰ στὰ λειτουργικὰ κείμενα ἀποδεικνύει
κούφους τοὺς ἰσχυρισμοὺς αὐτῶν ποῦ πολεμοῦσι τὸν μοναχισμὸν. Ἡ
Ἐκκλησία κάθε φορὰ στὴν Θεία Λειτουργία προσεύχεται γιὰ τοὺς
δοσίους Πατέρας ποῦ ἀγωνίστηκαν καὶ ἀγωνίζονται στὰ σπήλαια καὶ
τις ὁπές τῆς γῆς, γιὰ κάθε «ιερατικὸ καὶ μοναχικὸ τάγμα». Ἄλ-
λωστε ἡ παρουσίασι ἀπ' τὰ συναξάρια κάθε μέρα τόσων πολλῶν
δοσίων πατέρων ποῦ ἀγίασαν τοὺς δράχους, τοὺς στύλους καὶ τὰ μο-
ναστήρια, ἀποδεικνύει πόση εὐλάβεια τρέφει σ' αὐτὲς τίς μορφές,
ποῦ γιὰ νὰ ζήσουσι ὄχι μιὰ συμβατικὴ ἐλευθερία ἀλλὰ τὴν τέλεια
ἐν Χριστῷ ἐλευθερία, ποῦ καταξιώνει τὸ πρόσωπο τοῦ ἀνθρώπου,
ἀκολούθησαν «ὁδοὺς σκληράς». Νὰ τονισθῇ ἄλλη μιὰ φορὰ. Οἱ τε-
τριωμένες ἀπὸ θεῖο ἔρωτα ψυχές ποῦ καταφεύγουσι στὰ γαλήνια λι-
μάνια, τὰ μοναστήρια, δὲν τὸ κάνουν οὔτε ἀπὸ δειλία, οὔτε ἀπὸ
περιφρόνησι στὴν ζωὴ, οὔτε ἀπὸ ἰδιοτροπία. Φεύγουσι γιὰ νὰ ἀπο-
φύγουσι τὸν κίνδυνον νὰ ἀπολυτοποιήσουσι τὴν ζωὴ καὶ νὰ τὴν εἰδω-
λοποιήσουσι. Φεύγουσι γιὰ νὰ καθαρισθοῦσι ἀπ' τὰ τυραννικὰ πάθη
καὶ ἔπειτα νὰ μπορέσουσι ν' ἀγαπήσουσι τὸν κόσμον ἀπαθῶς. Ξέρουμε
δὲ πολὺ καλὰ ὅτι ὅταν κανεὶς καθαρίζει τὸν ἑαυτὸ του καὶ ἀπο-
κτᾷ τὴν μακαρία ἀπάθεια, τότε ὠφελεῖ ἀποτελεσματικὰ τὴν κοι-
νωνία καὶ τὴν Ἐκκλησία. Αὐτὸ ἐπιδιώκουσι καὶ οἱ μοναχοὶ τῆς
Ἱερᾶς Μονῆς τοῦ Τιμίου Προδρόμου στὸ Λονδίνο.

Ἄρχιμ. ΙΕΡΟΘΕΟΓ' ΒΛΑΧΟΥ, Ἱεροκῆρυκος

Η ΙΕΡΑΤΙΚΗ ΣΧΟΛΗ ΠΡΕΒΕΖΗΣ

I.

Και ἡ Πρέβεζα ἐπωφελήθηκε ἀπ' τὸ εὐεργέτημα, πὸ μᾶς ἔδωσε ὁ Νόμος 346) 1976 καὶ ἡ ὑπ' ἀρ.θ. 3154) 1976 Ἀπόφασι τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος.

Ἔτσι, μὲ τὴν ὑπ' ἀριθ. 7) 1976 ἰδρυματικὴ Πράξι του (ἀπὸ 15 Ἰουλίου 1976, ΦΕΚ, τ. Β' ἀρ. φ. 1154) ὁ Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Νικοπόλεως καὶ Πρεβέζης κ.κ. Στυλιανὸς συνέστησε τὴν «Εἰδικὴ Σχολὴ Ἱερατικῆς Μορφώσεως Πρεβέζης» καὶ διώρισε τὸν Διευθυντὴ καὶ τοὺς Καθηγητῆς τῆς.

Στὴν Σχολὴ αὐτὴ ἔσπευσαν ἀμέσως, αὐτόκλητοι, πολλοὶ ὑποψήφιοι, ἀπ' τοὺς ὁποίους ἔγινε αὐστηρὴ ἐπιλογή, τριανταπέντε τὸν ἀριθμὸ, γιὰ ἰσάριθμες χηρεῦουσες μικρὲς καὶ ἀπόμακρες ἐνορίες τῆς ἐπαρχίας. Κι' ἔγινε ἡ ἐγγραφή τους.

Τὴν 1 Ὀκτωβρίου 1976, ἡμέρα Παρασκευῆ, σὲ μιὰ ἱεροπεπτῆ καὶ χαρούμενη συγκέντρωσι τοῦ Ἱερατείου τῆς Πρεβέζης καὶ τῆς Φιλιππιάδος, τῶν Θεολόγων Καθηγητῶν τῆς Σχολῆς καὶ τῶν Ἱεροσπουδαστῶν τῆς, στὴν Αἴθουσα τῆς Πνευματικῆς Ἑστίας, ἔπου στεγάσθηκε ἡ Σχολή, ὁ Διευθυντῆς, πὸ ἐκπροσωποῦσε τὸν Σεβ. Μητροπολίτη, ἐτέλεσε τὸν Ἁγιασμὸ καὶ ἐκήρυξε τὴν ἔναρξι τῶν μαθημάτων μὲ τὴν ἐξῆς ὁμιλίαν.

Εὐλογημένη πραγματικὰ καὶ συγκινητικὴ εἶναι ἡ στιγμή, πὸ μὲ τὴν χάρι τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἀρχίζομε τὰ μαθήματα στὴν νεοϊδρυμένη αὐτὴ Ἱερατικὴ Σχολὴ τῆς Πρεβέζης.

Δοξολογοῦμε κι' εὐχαριστοῦμε τὸν Πανάγαθο Τριαδικὸ Θεὸ τῆς σωτηρίας μας καὶ γι' αὐτὴν τὴν τρισάγια δωρεά Του.

Νοιώθω—καὶ σεῖς θὰ τὸ αἰσθάνεσθε μέσα σας, πιστεύω— πὸς ἀκούω τὴν τρισάγια πρόσκλησι τοῦ Θεανθρώπου Κυρίου μας, πὸ πρὶν ἀπὸ εἴκοσι αἰῶνες τὴν ἀπηύθυνε σιὸς ταπεινοὺς καὶ ἀπλοῖκους ψαράδες τῆς Τιθεριάδος, νὰ τὴν ἀπευθύνῃ σήμερα καὶ σὲ μᾶς· «Δεῦτε ὀπίσω μου καὶ ποιήσω ὑμᾶς ἁλιεῖς ἀνθρώπων» (Ματθ. δ' 18).

Τὴν ὥραία αὐτὴ σκηρὴ τὴν παρακολοιθῆσαμε σιὸ εὐαγγελικὸ ἀνάγνωσμα, πὸ ἀκούσαμε πρὸ ὀλίγου. Σὰν ἔφθασε ἡ μεγάλη στιγμή τοῦ εὐαγγελισμοῦ τῆς ἀνθρωπότητος, γιὰ τὴν ἀπο-

λύτρωσί της, ὁ Χριστός μας ἐθεώρησε ἀπαραίτητο νὰ καταρτίσῃ τὸ πνευματικὸ του ἐπιτελεῖο. Ἀλλὰ δὲν ἀπενθύνθηκε σὲ ἀξιωματούχους καὶ μορφωμένους τῆς ἐποχῆς του. Σὰν καρδιογνώστης ἤξερε τὸ ψυχικὸ τους θάθος. «Ἡ γνῶσις φυσιοῦ» (Α΄ Κορ. η΄ 2). Γι' αὐτὸ προσκάλεσε τοὺς ἀπλοικοὺς καὶ ἀγραμμάτους φαρῶδες. «Δεῦτε ὀπίσω μου καὶ ποιήσω ὑμᾶς ἅλιεις ἀνθρώπων», τοὺς εἶπε. Κι' ἐκεῖνοι, πὸν διέθεταν ὄχι μορφωτικά, ἀλλὰ ψυχικά καὶ πνευματικά προσόντα διαλεχιά, ἀγνόητα στὸ συναίσθημά τους, ἀφελότητα στὴν ἐκδήλωσί τους, ἀνιδιοτέλεια σις ἐπιδιώξεις τους, καὶ διεκρίνοντο γιὰ τὶς ἀνησυχίες καὶ ἀναζητήσεις τους γύρω ἀπ' τὴν οὐράνια ἀλήθεια περὶ Θεοῦ καὶ λυτρώμοῦ μας—γι' αὐτὸ κι' εἶχαν τρέξει στὸν Βαπτιστὴ Ἰωάννη σὰν ἄκουσαν τὸ θρονητόφωνο σάλπισμά του, πὼς «ἤγγικεν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν» (Ματθ. γ' 2)—, στὴν πρόσκλησι αὐτῆ τοῦ Χριστοῦ ἀνταποκρίνονται μὲ μιᾶς. Πρόσχαρα ἀφήνον «πλοῖα καὶ δίκτυα», τοὺς γονεῖς καὶ συγγενεῖς τους. Κι' ἐγκολπώνονται τὸν Κύριον, πὸν δὲν εἶχε «ποῦ τὴν κεφαλὴν κλίβη» (Ματθ. η' 20). Ἀναλαμβάνουν τὸ ὑπέρθειο ἀποστολικὸ ἀξίωμα, μ' ἐπίγνωσι τῆς μεγάλης του ἀξίας καὶ σημασίας, ἀλλὰ καὶ συναίσθησι τῶν θυσσιῶν πὸν ἀπαιτεῖ. Ἀκουσαν ὀλοκάθαρα τὸ «ὄστις θέλει ὀπίσω μου ἐλθεῖν ἀπαρνησάσθω ἑαυτὸν καὶ ἀράτω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ καὶ ἀκολουθήτω μου» (Μάρκ. η' 34). Ἀποσαφήνισε, ἄλλη φορὰ, τὶς ἀξιώσεις Του γιὰ ὅποιον ἀποφασίσει νὰ τὸν ἀκολουθήσει. «Ὁ φιλῶν πατέρα ἢ μητέρα ἢ πᾶν τὸ ἐμὲ οὐκ ἔστι μου ἄξιον· καὶ ὁ φιλῶν υἱὸν ἢ θυγατέρα ὑπὲρ ἐμὲ οὐκ ἔστι μου ἄξιον· καὶ ὁς οὐ λαμβάνει τὸν σταυρὸν αὐτοῦ (τοῦ καθήκοντος) καὶ ἀκολουθεῖ ὀπίσω μου, οὐκ ἔστι μου ἄξιον» (Ματθ. ι' 37 - 38). Ὁ ἴδιος τὸ ἐφάρμοσε μὲ κάθε ἀκριβεία. Κι' ἔφθασε, γιὰ χάρι μας, στὴν πλήρη αὐτοθυσία. Ἀνέβηκε στὸ ἱερώμα τοῦ Σταυροῦ. Κι' ἐκεῖ, Θύτης ὁ ἴδιος καὶ θῦμα, πρόσφερε τὸν ἑαυτὸ του θυσία γιὰ τοῦ κόσμου τὴν αἰώνια σωτηρία. . .

Κι' οἱ Μαθητὲς του—ἐκτὸς ἀπ' τὸν προδότη, βέβαια—στὸν ἔντινον κι' ἐπίμονον τοῦτο ἀγῶνα τῆς ἱεραποστολικῆς διακονίας τὸ ἴδιο μαρτυρικὸ τέλος γνώρισαν, ἔχοντας στὸ νοῦ τους τὴν θεανδρική προειδοποίησι «εἰ ἐμὲ ἐδίωξαν, καὶ ὑμᾶς διώξουσιν», «εἰ ὁ κόσμος ὑμᾶς μισεῖ, γινώσκετε ὅτι ἐμὲ πρῶτον ὑμῶν μεμίσηκεν» (Ἰωάν. ιε' 18, 20).

«Δεῦτε ὀπίσω μου καὶ ποιήσω ὑμᾶς ἅλιεις ἀνθρώπων», ἀκούεται συνέχεια, εἴκοσι αἰῶνες τώρα. Καὶ σπεύδουν πρὸς τὸν προσκαλοῦντα Κύριον, κι' ἀφοσιώνονται στὴν ἱερὴ διακονία του, μὲ πλήρη εὐχαρίστησι κι' αὐτοθυσία, τόσοι καὶ τόσοι, ἄνδρες θεο-

φιλείς, οί μεγάλοι Πατέρες και Διδάσκαλοι τῆς Ἐκκλησίας, Ὁμολογητὲς και Ἱερομάρτυρες τῆς ἀγίας μας Ὁρθοδοξίας, τόσοι και τόσοι ἀξιοι και ὑπεράξιοι τοῦ φρικτοῦ Θουσιαστηρίου Δειπουργοί... .

Μόνο σιὸν παράδοξο και παράλογο αἰῶνα μας παρατηρεῖται και τοῦτο τ' ἀξιοθρήνητο φαινόμενο ν' ἀπωθοῦν και νὰ περιφρονοῦν τὴν ἀγία και μεγάλη κλήσι τοῦ Χριστοῦ οἱ μορφωμένοι και πρῶτοι οἱ... θεολόγοι (!), ἀλλὰ και οἱ ἀμόρφωτοι! Πιστεύω, πὸς ἐντεχνα καλλιεργεῖται ἀπ' τὸ διάβολο ἓνα φοβερὸ ἀντικληρικὸ πνεῦμα. Φταῖμε βέβαια κι' ἐμεῖς ἐξ αἰτίας πολλῶν κακῶν παραδειγμάτων... Ἀλλὰ γενικὰ ὑποτιμᾶται τὸ ἱερὸ σιάδιο. Καὶ διαβάλλεται ἀπὸ μορφωμένους και μὴ, λησμονώντας πὸς ἂν ἔλειπε τὸ τιμημένο ράσο δὲν θὰ ὑπῆρχε σήμερα οὔτε ἑλληνικὸ Ἔθνος!... .

Ἔχω ὑπ' ὄφρι μου συγκεκριμένες περιπτώσεις ὑποψηφίων μας διὰ τὴν Ἱερωσύνην, πὸν τοὺς ἀνεχαίτισαν διάφοροι τύποι, σοβαροφανεῖς και σπουδαῖοι, τάχα! Καὶ δὲν ἔγιναν Κληρικοί.

Ὁ Διευθυντὴς και οἱ Ἱεροσπουδασταὶ τῆς Ἱερατικῆς Σχολῆς Πρεβέζης.

Μᾶς συμβαίνει, δίχως ἄλλο, αὐτὸ πὸν ἀκούσαμε σὺν ἀποστολικὸ ἀνάγνωσμα νὰ λέη ὁ θεῖος Παῦλος σὺν μαθητῆ του Τιμόθεο· «εἰς τοῦτο καὶ κοπιῶμεν καὶ θνειδιζόμεθα, ὅτι ἠλπίκαμεν ἐπὶ Θεῷ ζῶντι, ὅς ἐστι πάντων ἀνθρώπων, μάλιστα πιστῶν» (Α΄ Τιμ. δ΄ 10). Ἀπ' αὐτὸ παρασυσρόμενοι ἢ ἀπὸ δειλία—ὀλιγοπιστία ἢ ἀπὸ κοσμικὰς ἀντιλήψεις γιὰ τὴν περιορισμένη ζωὴ τοῦ Κληρικῶν ἢ γιὰ τὴν θρυλούμενη ἀνασφάλεια καὶ κακομεταχειροσί του ἀπὸ τὴν λεγόμενη «δεσποτοκρατία», ἀποκροῦν τὴν θεῖα κλῆσι. Κι' ἐπιτρέπουσιν σὴν συνείδησί τους, ἄτολμοι γιὰ τὶς θνοίεσ πὸν ἢ Ἱερωσύνη ἀπαιτεῖ, χωρὶς εἰλικρινῆ καὶ τέλεια ἀγάπη πρὸς τὸν Κύριο, νὰ στρέφονται εἰς τὰ ὀπίσω, ν' ἀρροῦνται τὶς ὑψηλὰς ὑπηρεσίεσ τους σ' Ἐκεῖνον. Κι' ἀφήνουν σθησμένα τόσα καὶ τόσα θνοσιαστήρια σὴν Πατριδα μας. Καὶ ὅμως ἰσχύει, κατὰ πολὺ καὶ σήμερα ὁ λόγος τοῦ Χριστοῦ μας «ὁ μὲν θερισμὸς πολὺς, οἱ δὲ ἐργάται ὀλίγοι· δεήθητε οὖν τοῦ Κυρίου τοῦ θερισμοῦ, ὅπως ἐκβάλλη ἐργάτας εἰς τὸν θερισμὸν αὐτοῦ» (Ματθ. ι' 37, Ἰωάν. δ' 35).

Δὲν εἶναι θλιβερόν, ὅτι ἀπὸ 25ετίας καὶ πλέον ἔχομεν χηρεῦουσες μικρὰς ἐνορίεσ σὴν ἰδικὴν μας περιφέρειαν; Πόσες προσπάθειεσ ἔχομεν καταβάλλει καὶ δὲν μπορέσαμε νὰ θροῦμε γι' αὐτὰς προσοντούχους ὑποψηφίους;

Ἦδη σείεσ, ἀγαπητοὶ Ἱεροσπουδασταί, ἀκούσατε κι' ἀποδεχθῆκατε πρόθυμα τὴν ἀγία κλῆσι τοῦ Κυρίου μας. Πιστεύω, πὸς κινηθῆκατε ὄχι ἀπὸ ἕλικὸ ὑπολογισμὸ, ἀλλ' ἀπὸ τὴν ὀλόφυχη ἀγάπη σας πρὸς τὸν Κύριο, τὴν Ἐκκλησία, τὸ ἱερατικὸ στάδιο. Ἄν, κατὰ τύχην, κανεὶς ἀπὸ σᾶσ σκέφθηκε κι' ἐπεδίωξε τὴν Ἱερωσύνη σὴν θιοποριστικὸ ἐπάγγελμα, τονίζω πὸς καιρὸς εἶναι ἀκόμη νὰ φύγη. Γιατὶ θὰ μετανοιῶση πικρὰ ἀργότερα. Νὰ ξέρετε ἀπὸ τώρα, πὸς σὴν περιβληθῆτε τὸ τίμιον ἔνδυμα τοῦ ὁσίου, μόνον καθαίρεσισ μπορεῖ νὰ σᾶσ τὸ ἀφαιρέση, δηλαδὴ ἢ ἔσχατη τῶν ποινῶν, πὸν ἰσοδυναμεῖ μὲ θανατικὴ ποινῆ.

Πρέπει νὰ ξέρετε, ἐπίσης, πολὺ καλὰ ἀπ' τὴν ἀρχή, πὸς ὁ μισθὸς σας θᾶναι πολὺ λίγος καὶ τὰ τυχερὰ ἀσήμαντα ἢ ἀνύπαρκα σὶς μικρὰς σας ἐνορίεσ. Σᾶσ τὸ ἐτόνισα αὐτὸ πολλὰ φορὰς μέχρι τώρα.

Πολλοὺς ἀπὸ σᾶσ ὅμως γνώρισα ἀπὸ κοντά. Κι' ἐπὶ πολλὰ χρόνια σᾶσ παρακολούθησα ἀπ' τὸ στασίδι τοῦ ἱεροψάλτη. Εἶδα τὴν ἀγάπη σας σὴν Ἐκκλησία καὶ τὸ ζῆλο σας πρὸς τὴν Ἱερωσύνη. Σὴν Ἱερὰ Μητρόπολι 2 - 3 φορὰς μέχρι σήμερα ὑπεδάλατε, γι' αὐτὸ, αἴτησι μὲ δικαιολογητικά, χωρὶς νὰ μπορεῖ νὰ

ικανοποιηθῆ τὸ αἴτημά σας, ἐπειδὴ τὸ ἐμπόδιζε ὁ νόμος τῆς Πολιτείας. Ἐθαύμασα τὴν ὑπομονή κι' ἐπιμονή σας. Καὶ νὰ τώρα βραβευθῆκατε, σὶ ἀλήθεια." Ἐφθασε ἡ ὥρα σας. Ὁ καλὸς Θεὸς οἶσ ἀνοιξε τὴν θύραν τοῦ ἐλέους Του.

Δὲν ἔχετε μορφωτικὰ προσόντα· ὅμως δὲν εἶχαν τέτοια κι' ἄγιοι Ἀπόστολοι. Παρήγορο κι' ἐνθαρρυντικὸ εἶναι πὼς ξεκινοῦμε οσωσιὰ, μὲ θεοσέβεια μεγάλη καὶ ἀγνὲς διαθέσεις· μὲ τὴν βεβαιότητα, πὼς ὁ Παράκλητος θὰ μᾶς φωτίσῃ καὶ θὰ μᾶς ἐνισχύσῃ σ' αὐτὴν τὴν ἱερῇ προσπάθεια, πὸν ἀρχίζομε σήμερον σ' αὐτὴ ἐδῶ τὴν Ἱερατικὴ μας Σχολή.

Οἱ αἰδεσιμολογιώτατοι κι' ἐλλόγιμοι θεολόγοι Καθηγηταὶ κι' ἐγώ, σὰν Διευθυντῆς σας, εἴμαστε ἀποφασισμένοι νὰ ἐργασθοῦμε ὁλόφωνα. Καὶ νὰ σᾶς δώσωμε ὅ,τι μποροῦμε. Γιὰ ν' ἀναπληρώσωμε τὰ ἐλλείποντα. Νὰ σᾶς βοηθήσωμε σὶ τὸ ἱερό σας ξεκίνημα, ὥστε τοῦτο νᾶναι φωτισμένο κι' εὐλογημένο, τὰ δῆματά σας σταθερά, τὸ ἔργο σας καταξιωμένο.

Ζητοῦμε ὅμως ἀπ' τὸν καθένα σας ὅ,τι ζητοῦσε κι' ὁ Ἄπ. Παῦλος, καθὼς ἀκούσατε πρὶν «τύπος γίνου τῶν πιστῶν ἐν λόγῳ, ἐν ἀνατροφῇ, ἐν ἀγάπῃ, ἐν πνεύματι, ἐν πίστει, ἐν ἀγνείᾳ» (Α' Τιμόθ. δ' 12). Τὰ μάτια ὅλων, σὶ τὴν πόλι μας ἰδιαίτερα, θᾶναι διαρκῶς στραμμένα ἐπάνω σας. Πρέπει νὰ δικαιώσετε τὴν ὠραία ἀπόφασί σας μὲ τὴν χριστιανοπρεπῆ καὶ σεμνὴ διαγωγὴ σας. Πρέπει καὶ μᾶς νὰ δικαιώσετε, τοὺς πνευματικούς σας πατέρες καὶ διδασκάλους, πὸν οἶσ δεχθῆκαμε, οἶσ ἀνελάβαμε, καὶ οἶσ προωθήσαμε πρὸς τὸ φρικτὸ θυσιαστήριον. Πρέπει νὰ νοιώσετε βαθειὰ τὸ μυστήριον τῆς Ἱερωσύνης, πὸν θὰ δεχθῆτε σὲ λίγο. «Τελεῖται μὲν ἐπὶ τῆς γῆς, τάξιν δ' ἔχει ἐπουρανίων ταγμάτων», διδάσκει ὁ ἱερός Χρυσόστομος. Καὶ τοῦτο, γιατί εἶναι ἀξίωμα ὄχι ἐγκόσμιον, ἀλλ' ἐξ ὀλοκλήρου ὑπερκόσμιον. Ὅλα τὰλλα ἀξιώματα τοῦ κόσμου τεσματίζονται σὶ τὸ χεῖλος τοῦ τάφου. Ἡ Ἱερωσύνη παρατείνεται σὶ τὴν αἰωνιότητα. Γι' αὐτὸ λίγο μετὰ τὴν τελετὴ τῆς χειροτονίας, ὁ Ἀρχιερεὺς παραδίνει σὰ χέρια τοῦ νέου Ἱερέα τὸν Ἅγιον Ἄριον, δηλαδὴ τὸν ἴδιον τὸ Χριστό, ἀπ' τὸ δισκᾶριον τῆς Θ. Λειτουργίας, καὶ τοῦ λέει· «Λάβε τὴν

παρακαταθήκηγ ταύτην, καὶ φύλαξον αὐτήν, ἕως τῆς Παρουσίας τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὅτε παρ' αὐτοῦ μέλλεις ἀπαιτεῖσθαι αὐτήν».

Μπορεῖτε ἀπὸ τώρα νὰ ἐμβαθύνετε σ' αὐτὲς τὶς τόσο ἐπέροχες καὶ θαυματούχαστες ἔννοιες; Θὰ τὸ ἐπιχειρήσωμε σιὰ διάφορα μαθήματα, πὸν θ' ἀκούσετε ἐδῶ, καθ' ὅλη τὴν διάρκεια τοῦ σχολικοῦ χρόνου. Γι' αὐτὸ συμβουλεύει καθέννας μας—καὶ καθένα σας—ὁ Ἀπόστολος· «πρόσεχε τῇ ἀναγνώσει, τῇ παρακλήσει, τῇ διδασκαλίᾳ μὴ ἀμέλει τοῦ ἐν σοὶ χαρίσματος, ὃ ἐδόθη σοι διὰ προφητείας μετὰ ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν τοῦ πρεσβυτερίου· ταῦτα μελέτα, ἐν τούτοις ἴσθι, ἵνα σου ἢ προκοπὴ φανερὰ ἢ ἐν πάνσιν. ἔπεχε σεαυτῷ καὶ τῇ διδασκαλίᾳ, ἐπίμενε αὐτοῖς· τοῦτο γὰρ ποιῶν καὶ σεαυτὸν σώσεις καὶ τοὺς ἀκούοντάς σου» (Τιμοθ. δ' 13 - 16).

Πρῶτα, λοιπόν, τὸν ἐναντί σου θὰ φροντίσης νὰ περιφρουρήσης καὶ νὰ σώσης καὶ μετὰ τοὺς χριστιανούς τῆς ἐνορίας σου.

Μὲ αὐτὲς τὶς σκέψεις ξεκινοῦμε ἀπὸ σήμερα τὸ θεάρεστο ἔργο τῆς Ἱερατικῆς μας Σχολῆς, κάτω ἀπὸ τὴν θεοφροῦρητη σκέπη τοῦ πανευφήμου Ἀπ. Παύλου, Ἰδρυτοῦ καὶ φωτιστοῦ τῆς τοπικῆς μας Ἐκκλησίας τῆς Νικοπόλεως, σὴν αἴθουσα αὐτῆ τοῦ Ἁγίου Δημητρίου, πὸν θᾶναι ὁ ἐμπνευστὴς καὶ προσιάτης μας ὄλο τὸ σχολικὸ τοῦτο ἔτος μὲ τὶς εὐλογίες τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτη μας, τοῦ ὁποίου τὶς πατρικὲς εὐχὲς σᾶς μεταφέρω.

Εὐχομαι ὀλόφυχα πλήρη εὐδῶσι καὶ σ' αὐτὴν τὴν ἱερὰ διακονία μας. Εὐχομαι καὶ σεῖς καὶ μεῖς νᾶχωμε κάθε πνευματικὴ ἐπιτυχία καὶ καρποφορία. Εὐχόμεθα ν' ἀποδῆτε ἄξιοι κατὰ πάντα τῆς μεγάλης καὶ τιμημένης ἱερατικῆς σας κλήσεως. Καὶ ν' ἀξιωθῆτε μιὰ μέρα ν' ἀκούσετε ἀπ' τὸν Κύριο τὸ «Εὖ, δοῦλε ἀγαθὲ καὶ πιστέ! ἐπὶ ὀλίγα ἡς πιστός, ἐπὶ πολλῶν σὲ καταστήσω· εἴσελθε εἰς τὴν χαρὰν τοῦ Κυρίου σου (Ματθ. κε' 21).

(Συνεχίζεται)

Ἄρχιμ. ΦΙΛΑΡΕΤΟΣ ΒΙΤΑΛΗΣ

Η ΠΟΙΜΑΝΤΙΚΗ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΙΣ

ΤΟΥ ΧΙΛΙΑΣΜΟΥ*

ΑΝΤΙΧΙΛΙΑΣΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Βιβλία καὶ φυλλάδια ποὺ μποροῦν νὰ βοηθήσουν στὴν προσπάθεια γιὰ τὴν ἀντιμετώπισι τοῦ Χιλιασμοῦ.

Ἀλεβιζοπούλου Ἀντωνίου, Πρεσβυτέρου, Ἡ δικτατορία τοῦ Μπρούκλιν, τὸ προσωπεῖον καὶ τὸ πρόσωπον τῆς ὀργανώσεως τῶν Μαρτύρων τοῦ Ἰεχωβᾶ, Ἀθῆναι 1973.

Ἀναστασάκη Γεωργίου, Ἀρχιμανδρίτου, Χιλιαστικαὶ πλάναι καὶ ἀναίρεσις αὐτῶν, Λαγκαδὰς 1976.

Ἀναστοπούλου Κ. Βασιλείου, Οἱ Χιλιασταὶ ἢ Μάρτυρες τοῦ Ἰεχωβᾶ — Αἱ κακοδοξίαι των καὶ ἡ ἀναίρεσις αὐτῶν, Ἀθῆναι, ἔκδοσις Ἀποστολικῆς Διακονίας, 1970.

Ἀντίπα μοναχοῦ, Πατμίου, Ὁρθόδοξος ἔλεγχος κατὰ Χιλιαστῶν τῶν καὶ σπουδαστῶν τῶν ἱερῶν Γραφῶν καλουμένων, Ἀθῆναι 1925.

Ἀντωνοπούλου Β. Ἀναστασίου, Χιλιασμοὶ καὶ χριστιανικὰ δόγματα, Πάτραι 1946.

Τοῦ ἰδίου, Ὁ Χιλιασμοὶ μεγάλος ἐχθρὸς τοῦ σημερινοῦ ἀγῶνος τῆς Ἑλλάδος, Πάτραι 1952.

Τοῦ ἰδίου, Ἡ κατάρρευσις τῶν χιλιαστικῶν προρρήσεων, Πάτραι 1952.

Τοῦ ἰδίου, Εἶναι ὁ Χιλιασμοὶ θρησκεία καὶ δύναται νὰ ἀπολαμβάνῃ τῆς συνταγματικῆς προστασίας; Ἀθῆναι 1959.

Τοῦ ἰδίου, «Ἐσχατολογία» (Ἀναίρεσις τῶν ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου πλανῶν τοῦ Χιλιασμοῦ ἢ μαρτύρων τοῦ Ἰεχωβᾶ), Ἀθῆναι 1966.

---

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 431 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 15-16 τεύχους.

- Τοῦ ἰδίου, Τὸ καταγγέλλομεν καὶ κατηγοροῦμεν τῶν Χιλιαστῶν κατὰ τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας καὶ τοῦ Ἱεροῦ Κλήρου, Πάτραι 1947.
- Τοῦ ἰδίου, Ἀντιχιλιαστικαὶ μελέται (Αἱμοδοσία—Μετάγγισις αἵματος — Ἐμβολιασμοὶ — Μεταμοσχεύσεις), Ἀθῆναι 1974.
- Ἀντωνοπούλου Γιαν. Κυρίλλου, Μοναχοῦ, Ἐλεγχος κατὰ τῆς αἰρέσεως τοῦ Χιλιασμοῦ, 1931.
- Ἀποστολικῆς Διακονίας, Αἱ περὶ Θεοῦ καὶ Χριστοῦ πλάναι τῶν ψευδομαρτύρων τοῦ Ἰεχωβᾶ, Ἀθῆναι 1966.
- Ἀποστολικῆς Διακονίας, Ὁ κίνδυνος ἐκ τῶν Χιλιαστῶν, Ἀθῆναι 1959.
- Ἀποστολικῆς Διακονίας, Οἱ ἀντίχριστοι Χιλιασταί, θανάσιμος κίνδυνος, Ἀθῆναι 1974.
- Ἀργέντου Στ. Ἰωάννου, Ἡ ἀλήθεια περὶ Χιλιασμοῦ, Ἀθῆναι 1955.
- Βασιλοπούλου Δημητρίου, Ὁ Κιθαροθραύστης, ἦτοι βιβλίον δι' οὗ ἀναιρεῖται ὅτι σατανικὸν καὶ ψυχοφθόρον θεωρεῖται ἐν τῷ χιλιαστικῷ συγγράμματι τῷ ἀκούοντι ἢ Κιθάρα τοῦ Θεοῦ, Ἀθῆναι 1927.
- Βασιλοπούλου Χαραλάμπους, Ἀρχιμανδρίτου, Αὐτοὶ εἶναι οἱ Χιλιασταί — Γιαχωβάδες, Ἀθῆναι 1959.
- Τοῦ ἰδίου, Ἐσεκέπασμα τῶν Χιλιαστῶν, Ἀθῆναι 1972, ἔκδοσις Β'.
- Τοῦ ἰδίου, Ἡ κατασκοπεία τῶν Ἰεχωβάδων, Ἀθῆναι 1973.
- Τοῦ ἰδίου, Οἱ Ἰεχωβάδες εἶναι πολιτικὴ ὀργάνωσις τῶν Ἑβραίων, Ἀθῆναι, ἔκδοσις «Ὁρθοδόξου Τύπου».
- Γαλανάκη Ἀνδρέου, Ὁ ἀγὼν κατὰ τῶν Χιλιαστῶν ἢ Μαρτύρων τοῦ Ἰεχωβᾶ, Ἀθῆναι.
- Γαλανοπούλου Μελετίου, Μητροπολίτου Κυθήρων, Ὁ Χιλιασμός — Σπουδασταὶ τῶν Γραφῶν — Μάρτυρες τοῦ Γεχωβᾶ, Ἀθῆναι 1967.

- Γερβασίου, Μητροπολίτου Ἀλεξανδρουπόλεως (†), Ἀντι-
χιλιαστικά, ἦτοι αἱ ἐξ Ἀμερικῆς χιλιαστικά δοξασία καὶ
αἱ συναφεῖς ἄλλαι κακοδοξίαι, Ἀλεξανδρούπολις 1931.
- Δημητροπούλου Χ. Παναγιώτου, Καθηγητοῦ
Πανεπιστημίου, Αἱ πλάναι τῶν Μαρτύρων τοῦ Ἰεχωβᾶ,
Θεσσαλονίκη 1963.
- Καντιώτου Αὐγουστίνου, Μητροπολίτου Φλωρί-
νης, Ὁ Χιλιασμός, Ἀθῆναι, «Ὁ Σταυρός», 1972, ἐκδο-
σις Δ'.
- Καρανικόλα Παντελεήμονος, Ἀρχιμανδρίτου (νῦν
Μητροπολίτου Κορινθίας), Αἱ αἵρέσεις (I. Χιλιασταί),
Ἀθῆναι 1956.
- Τοῦ ἰδίου, Οἱ αἵρετικοὶ Προτεστάντες, Κόρινθος 1973.
- Καψάνη Γεωργίου, Ἱερομονάχου, Ἡ Ὁρθόδοξος πί-
στις μας καὶ αἱ πλάναι τῶν Ἰεχωβιτῶν, Ἀθῆναι 1973.
- Κολιτσάρα Θ. Ἰωάννου, Οἱ Μάρτυρες τοῦ Ἰεχωβᾶ,
τεῦχος Α' (Ὁ ἀρχηγός των καὶ ἡ χιλιετής βασιλεία του),
Ἀθῆναι 1973, ἐκδοσις Β'.
- Τοῦ ἰδίου, Οἱ Μάρτυρες τοῦ Ἰεχωβᾶ, τεῦχος Β' (Αἱ αἵ-
ρέσεις των καὶ ἡ προπαγάνδα των), Ἀθῆναι 1970, ἐκ-
δοσις Β'.
- Τοῦ ἰδίου, Ἡ Παλαιὰ καὶ ἡ Καινὴ Διαθήκη περὶ τῆς Θεό-
τητος τοῦ Χριστοῦ, Ἀθῆναι, «Ζωή», 1976.
- Κόλλια Ἀθανασίου, Ἀναίρεσις θεωριῶν Μαρτύρων Ἰε-
χωβᾶ (Χιλιαστῶν), Ἀθῆναι 1965.
- Κούκου Κωνσταντίνου, Πρεσβυτέρου, Λύκοι ἄρπα-
γες — Οἱ χιλιαστικὲς κακοδοξίαι καὶ ἡ ἀναίρεσίς τους,
Ἀθῆναι 1968.
- Κωστάκη Ἀθανασίου, Τί λέγουν γιὰ τοὺς πλανηθέν-
τες Μάρτυρες τοῦ Ἰεχωβᾶ 4 μετανοήσαντες ἀπὸ τὴν
πλάνη τους, Ἀθῆναι 1975.
- Λενῆ Ἀμβροσίου, Ἀρχιμανδρίτου (νῦν Μητρο-
πολίτου Ταλαντίου), Μὲ ἔνδυμα προβάτου, Ἀθῆναι 1971.

- Τοῦ ἰδίου, Πῶς δροῦν οἱ Χιλιασταὶ ἐν Ἑλλάδι, Ἀθῆναι 1974, ἔκδοσις Β΄.
- Τοῦ ἰδίου, Αἱ ἐνέργειαι τῆς Ἱερᾶς Συνόδου πρὸς ἀντιμετώπισιν τοῦ -χιλιαστικοῦ προβλήματος, Ἀθῆναι 1976.
- Τοῦ ἰδίου, Ἡ πληγὴ τοῦ Χιλιασμοῦ, Ἀθῆναι 1974
- Λενῆ Ἀμβροσίου, Ἀρχιμανδρίτου, καὶ Παπανικολάου Δημητρίου, Αἱ ἀντορθόδοξοι προπαγάνδαι — αἱρέσεις ἐν Ἑλλάδι καὶ ἡ περὶ τούτων νομοθεσία, ἔκδοσις Ἀρχηγείου Χωροφυλακῆς, Ἀθῆναι 1974.
- Λευκωσιάτου Κωνσταντίνου, Ἐλεγχος τῶν Χιλιαστῶν ἢ Μαρτύρων τοῦ Ἰεχωβᾶ, Λευκωσία 1952.
- Μπεζενίτη Παντελεήμονος, Ἀρχιμανδρίτου, Οἱ Χιλιασταί, ἐχθροὶ τῆς Πίστεως καὶ τῆς Πατρίδος, Ἀθῆναι, Ἀποστολικὴ Διακονία, 1976, ἔκδοσις Δ΄.
- Μποτῆ Γεωργίου, Δικηγόρου, Ἡ κυκλοφορία τῶν ἐντύπων τῶν Χιλιαστῶν βάσει τῆς κειμένης νομοθεσίας, Ἀθῆναι, Ἀποστολικὴ Διακονία, 1975.
- Νησιώτη Ἀγγέλου, Πρωτοπρεσβυτέρου, Ὁ Χιλιασμός καὶ αἱ πλάναι του, Ἀθῆναι 1946.
- Νινολάκη Ἀγαθαγγέλου, Ἐπισκόπου, Περὶ Χιλιασμοῦ καὶ Χιλιαστῶν, Χανιά 1927.
- Παναγιωτίδης Π., Οἱ ψευδομάρτυρες τοῦ Ἰεχωβᾶ, Θεσσαλονίκη 1973, ἔκδοσις Β΄.
- Παπαγεωργίου Παναγιώτου, Πρεσβυτέρου, Οἱ Χιλιασταὶ ἢ Γιεχωβάδες, ἀρνηταὶ τῆς Ἀγίας Γραφῆς καὶ ἐχθροὶ τῆς Ὀρθοδοξίας, Ἀθῆναι 1973.
- Παπαγιαννίδου Εὐτυχίου, Ἀρχιμανδρίτου (†), Ἡ νίκη καὶ ὁ θρίαμβος τῆς Ὀρθοδοξίας ἀπὸ τοῦ Σχίσματος μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων, Τόμ. Β΄, Ἀθῆναι 1970.
- Παπανικολάου Βασιλείου, Οἱ Μάρτυρες τοῦ Ἰεχωβᾶ ὑπὸ τὸ φῶς τῆς ἀληθείας, Λάρισα 1971.
- Παπᾶλη Ἰωάννου, Μητροπολίτου Σιδηροκάστρου, Ὁ Χιλιασμός, Σιδηρόκαστρον 1974, ἔκδοσις Γ΄.

- Παπουτσοπούλου Ν. Χριστοφόρου, Ἀρχιμανδρίτου (†), Ὁ Χιλιασμός, Ἀθήναι 1959, ἔκδοσις «Ζωῆς».
- Παρασκευαΐδη Χριστοδούλου, Μητροπολίτου Δημητριάδος, Ἡ γυμνή ἀλήθεια γιὰ τοὺς Ἰεχωβάδες, Ἀθήναι, Ἀποστολικὴ Διακονία, 1976.
- Πάλου, Μητροπολίτου Χίου (†), Ποιοὶ εἶναι οἱ Χιλιασταί, Χίος 1966, ἔκδοσις Β΄.
- Πετρίδη Παντελεήμονος, Ἀρχιμανδρίτου (νῦν Ἐπισκόπου Αὐλώνας), Ἡ μεγαλύτερη πλάνη τῶν αἰώνων, Ἀθήναι 1965.
- Τοῦ Ἰδίου, Χριστιανισμός καὶ Χιλιασμός, Ἀθήναι 1970.
- Πιερίου Κ. Ἀναστασίου. Ἡ Ὀρθοδοξία κατὰ τοῦ Χιλιασμοῦ, Ἀθήναι 1956.
- Σταυροπούλου Θεοδώρου, πρώην Μάρτυρος τοῦ Ἰεχωβᾶ, Οἱ ψευδομάρτυρες τοῦ Ἰεχωβᾶ — Ἡ ἀντιχριστιανικὴ δρᾶσις των — Ἡ σατανικὴ προπαγάνδα των, Ἀθήναι 1975.
- Ταμπάκη Χρυσοστόμου, Ἀρχιμανδρίτου, Οἱ Μάρτυρες τοῦ Ἰεχωβᾶ ἔναντι τῆς Ὀρθοδοξίας καὶ τῆς Πατρῆδος, Καστοριά 1970.
- Τζέλη Εὐαγγέλου, πρώην Μάρτυρος τοῦ Ἰεχωβᾶ, Ἐκστρατεία ἀγάπης κατὰ τῆς πλάνης τῶν «Μαρτύρων τοῦ Ἰεχωβᾶ», Χαλκίς 1973, ἔκδοσις Γ΄.
- Τζώρη Λ., Ἡ λύμη τῶν Χιλιαστῶν, Θεσσαλονίκη 1927.
- Τρεμπέλα Παναγιώτου, Καθηγητοῦ Πανεπιστημίου, Ὁ Χιλιασμός, Ἀθήναι 1976, ἔκδοσις Ζ΄.
- Τοῦ Ἰδίου, Οἱ Χιλιασταί — Ἐπίσημα περὶ αὐτῶν ἔγγραφα καὶ δικαστικαὶ ἀποφάσεις Ἐφετείου καὶ Ἀρείου Πάγου, Ἀθήναι 1928.

ΑΝΤΙΔΡΑΣΕΙΣ ΚΑΙ ΚΡΙΣΕΙΣ

ΚΑΤΑ ΒΙΒΛΙΑΡΙΟΥ*

Στηλιτεύοντας και πάλι τὰ φαινόμενα πού ἀναφέρθηκαν, τὸ Δ.Σ. τῆς Ἐνώσεως Συντακτῶν αἰσθάνεται ὑποχρεωμένο νὰ διαπιστώσῃ ὅτι, ἐκτὸς ἀπὸ ὀρισμένους ἐπιχειρηματίες τοῦ Τύπου, λίγοι — ἐλάχιστοι εὐτυχῶς — δημοσιογράφοι, πού κατέχουν ἠγετικές θέσεις σὲ ἐφημερίδες, δὲν εἶναι ἄμοιροι εὐθυνῶν γιὰ τὴν ἐξοργιστικὴ αὐτὴ κατάσταση. Ἡ διοίκηση τῆς Ἐνώσεως τοὺς καλεῖ, γιὰ τελευταία φορά, νὰ διαχωρίσουν τὴ στάση τους ἀπ' τοὺς ἐπιχειρηματίες καὶ νὰ ἀρχίσουν νὰ σέβωνται τὶς ἀρχές καὶ τοὺς κανόνες τῆς σωστῆς καὶ ὑπεύθυνης δημοσιογραφίας, διαφορετικὰ δὲν θὰ ἔχουν θέση στὸν χῶρο της.

Καλοῦνται ἀκόμη τὰ ἄλλα μέλη τῆς Ἐνώσεως, ὅλοι οἱ συνάδελφοι, σύμφωνα μὲ τοὺς ἄγραφους ἠθικοὺς νόμους τοῦ ἐπαγγέλματος, μὲ ὑψηλὸ αἶσθημα εὐθύνης καὶ μὲ τὴν συμπάρασταση τῆς Κοινῆς Γνώμης, νὰ δώσουν τὴ μάχη γιὰ τὴν ἐξυγίανση τοῦ Τύπου, τὸν δύσκολο καὶ σκληρὸ ἀγώνα γιὰ τὴν ποιοτικὴ του βελτίωση, πού εἶναι καὶ ὁ μόνος τρόπος γιὰ νὰ ξεπεραστῇ ἡ σοβαρὴ κρίση τὴν ὁποία ὁ Τύπος ἀντιμετωπίζει σήμερα, ὄχι μόνον στὸν τόπο μας, ἀλλὰ καὶ στὸν κόσμον ὁλόκληρον.

Ἡ Ἐνωσις εἶναι ἀποφασισμένη, μὲ δραστικὰ μέτρα νὰ θέσῃ τέρμα στὰ φαινόμενα τῆς ἀποχαλινώσεως μερίδος Τύπου, νὰ ὑπερασπισθῇ τὴν πραγματικὴ ἐλευθεροτυπία καὶ νὰ συμβάλῃ στὸν ἀγώνα ὁλόκληρου τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ γιὰ τὴν κατοχύρωση τῆς δημοκρατίας καὶ τὴν διασφάλιση τῆς ἐθνικῆς μας ἀνεξαρτησίας καὶ κυριαρχίας).

---

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 452 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 15-16 τεύχους.

Λυπούμεθα διότι εὑρέθησαν Ἕλληνες πολῖται, οἱ ὅποιοι μετέφρασαν καὶ ἐξέδωκαν τοιοῦτον κείμενον, προῖον ταπεινῆς καὶ ὑπόπτου προσελεύσεως καὶ μάλιστα ταυτίσαντες ἑαυτοὺς κατὰ τὴν ἀπολογία τῶν μὲ τὸ περιεχόμενον τοῦ βιβλίου. Ἀκόμη περισσότερο θλιβόμεθα διότι προθύμως υἱοθέτησαν, ὑπεστήριξαν καὶ συνήνεσαν εἰς τὴν λεύκανσιν αὐτοῦ Ἕλληνες ἐπιστήμονες. Ὁ ἐκπαιδευτικὸς καὶ πνευματικὸς κόσμος δὲν ἀπαλλάσσεται τῆς εὐθύνης, εἶναι δοσίλογος ἔναντι τῆς νεολαίας, διότι δὲν ἔδωκεν οἷαν θὰ ἔδει νὰ δώσῃ μαρτυρίαν.

Σεβόμενοι τὴν ἀνθρωπίνην ἀξιοπρέπειαν, τὴν γλώσσαν καὶ τὰς στήλας τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Περιοδικοῦ δὲν παραθέτομεν ἀποσπάσματα τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος βιβλιαρίου. Τοῦτο μόνον ἐπαναλαμβάνομεν:

«Οἱ συγγραφεῖς... ἀφοῦ ἐξοστρακίσουν τοὺς ἄξιοι τῆς ἀστικῆς ἠθικῆς (Πατρίς-Θρησκεία—Οἰκογένεια) δὲν δικαιολογοῦν πιά τίποτα».

Κατόπιν τούτων νομίζομεν περιττεῦει κάθε χαρακτηρισμὸς καὶ σχόλιον.

Πέ ρ α τ ῶ ν ἀ ν τ ι δ ρ ά σ ε ω ν

Ὁ καλόπιστος ἀναγνώστης καὶ ὑπεύθυνος ἄνθρωπος μὲ τὴν ἀνάγνωσιν αὐτῶν τῶν παρατηρήσεων καὶ τῶν περικοπῶν τοῦ βιβλίου κατανοεῖ καλύτερον τὴν φύσιν τῶν ἀντιδράσεων ἐκείνων, οἱ ὅποιοι καταδικάζουν κατηγορηματικῶς «τὸ κόκκινο βιβλιαράκι τῶν μαθητῶν». Καὶ αἱ ἀντιδράσεις αὗται δὲν προέρχονται ἀπὸ «πουριτανισμόν», ἀλλὰ ἀπὸ τὴν ὑπευθυνότητα τῶν ὑγιῶς σκεπτομένων ἀνθρώπων, οἱ ὅποιοι προσπαθοῦν νὰ δώσουν τὴν ἀληθῆ εἰκόνα τῶν πραγμάτων.

Εἶναι παρήγορον ὅτι ἡ ἑλληνικὴ κοινωνία ἔχει ἠθικὸν ὑπόβαθρον καὶ προστατεύεται, αὐτοαμύνεται καὶ ὅταν ἀκόμη οἱ νόμοι

της αδυνατοῦν νὰ τὴν προστατεύσουν. Ἡ προστασία τῶν παιδιῶν ἀπὸ τὴν διάβρωσιν καὶ τὴν κατάλυσιν πάσης ἠθικῆς ἐννοίας καὶ ἀξίας εὐρίσκεται πλέον εἰς τὴν ἠθικὴν εὐαισθησίαν τῶν ἰδίων τῶν παιδιῶν, τῶν γονέων καὶ κηδεμόνων, ὡς καὶ τῶν διδασκάλων. Μία ἐκστρατεία ἔλων τῶν ὑγιῶν δυνάμεων θὰ ἀναχαιτίσῃ τὴν «λευκὴν» καὶ «ἐπισημοποιημένην» πνευματικὴν φθορὰν καὶ τὴν διαβρωτικὴν λαίλαπα τῶν ἡμερῶν μας.

Ἀφύπνισις χρειάζεται ἐκ μέρους τοῦ λαοῦ, ποὺ δὲν ἵποδουλώνεται εἰς τὸν ἀναρχισμόν, τὸν πανσεξουαλισμόν καὶ τὴν κοινωνικὴν ἀποσύνθεσιν, ποὺ ἐπιδιώκουν νὰ ἐπιβάλλουν μερικοὶ μεταχειριζόμενοι καὶ εἰς τὴν χώραν μας δυστυχῶς ὡς ὄργανά των τὴν ἀφελῆ νεολαίαν. Διότι δὲν πρέπει ἡμεῖς νὰ ταπεινωθῶμεν πηθικίζοντες ἀνοήτως καὶ βραβεύοντες ἀνευθιράστως τοιοῦτου εἴδους δημοσιεύματα καὶ μάλιστα ἀπευθυνόμενα πρὸς τὴν τρυφερὰν καὶ ἀνύποπτον νεολαίαν. Τὸ ἐλληνικὸν κοινὸν ἀντιδρᾷ ὡς ἐκεῖνο γνωρίζει, ἀπαντᾷ καταλλήλως ὡσάκις οἱ καιροὶ τὸ ἀπαιτοῦν καὶ καταδικάζει ἐνσυνειδήτως ὅ,τι δὲν συμφωνεῖ μὲν τὴν ζωὴν του καὶ τὰς ἀρχὰς του. Οὕτω καὶ εἰς τὴν προκειμένην περίπτωσιν τὸ λαϊκὸν αἴσθημα ἀποδοκιμάζει καὶ καταδικάζει εὐθέως καὶ εὐθαρσῶς τὴν κακοθήειαν τοιούτων κειμένων. Αὕτῃ εἶναι ἡ ἀλήθεια. Καὶ πάντα ταῦτα δὲ νὰ πληροφορήσωμεν ἀρμοδίους καὶ μὴ ὅτι ἡ ἀλήθεια διαστρεβλώνεται καὶ κακοποιεῖται, χωρὶς νὰ δύνανται οὔτε οἱ ἀκαδημαϊκοὶ διδάσκαλοι νὰ τὴν ὑποστηρίξουν πολλάκις καὶ νὰ τὴν προστατεύσουν.

ΗΛΙΑΣ Δ. ΜΠΑΚΟΣ

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΕ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΕΣ, ΚΑΝΟΝΙΚΕΣ ΚΑΙ ΑΛΛΕΣ ΑΠΟΡΙΕΣ

332. Πότε πρέπει ο διάκονος να ζώνεται κατά την θείαν λειτουργίαν τὸ ὄραριόν του καὶ πότε πρέπει νὰ τὸ χαλάῃ καὶ διατί; Εἰς τὴν πρᾶξιν δὲν ὑπάρχει ὁμοιομορφία. (Ἑρώτησις Αἰδεσιμ. Α. Τ.).

Στὸ μόνο πὸ οἱ πηγές συμφωνοῦν εἶναι, ὅτι ὁ διάκονος ζώνεται τὸ ὄραριό του κατὰ τὴν θεία κοινωνία. Διαφωνία ὑπάρχει καὶ ὡς πρὸς τὸν χρόνον πὸ τὸ ζώνεται καὶ ὡς πρὸς τὸν χρόνον πὸ τὸ χαλάει καὶ ὡς πρὸς τὸν λόγο, γιὰ τὸν ὅποιον γίνεται τοῦτο. Ἡ σημερινὴ ἀνομοιομορφία ἴσως ἔχει ἀπὸ ἐκεῖ τὴν αἰτία της.

Καθ' ὠρισμένες ἐκδόσεις τῶν λειτουργιῶν, πὸ ἐπηρέασαν πολὺ τὴν λειτουργικὴ μας πρᾶξι, γιὰ τὴν ἢ μία ἀπὸ αὐτὲς ἦταν μέχρι καὶ μετὰ τὸν πόλεμον σχεδὸν ἢ μόνον πὸ ἐχρησιμοποιεῖτο στοὺς ναοὺς μας, καθορίζουν, ὅτι ὁ διάκονος ζώνεται σταυροειδῶς τὸ ὄραριον κατὰ τὴν Κυριακὴ προσευχὴ (Ἡ θ. λειτουργία Μ. Σαλιβέρου, Ἱεροτελεστικὸν Φιλίππων καὶ Νεαπόλεως Χρυσοστόμου). Κατ' ἄλλες νεώτερες ἐκδόσεις αὐτὸ γίνεται ὅταν λέγη ὁ ἱερεὺς τὴν εὐχὴ τῆς ὑψώσεως «Πρόσχες, Κύριε...» (Εὐχολόγιον τὸ Μέγα Μ. Σαλιβέρου, Ἱερατικὸν Ἀπ. Διακονίας, Σλαβωνικὸν Εὐχολόγιον, Αἰ θ. λειτουργίαι Γ. Πρωτοψαλτίδου). Στὴν ἰδίᾳ περίπτωσι θέσι (ὅταν λέγη ὁ ἱερεὺς τὸ «Ὁ Θεός, ἰλάσθητί μοι τῷ ἁμαρτωλῷ» μετὰ τὴν εὐχὴ «Πρόσχες, Κύριε...») προβλέπει τὸ ζῶσιμον τοῦ ὄραριου ἢ ἐκδόσεις τοῦ Λειτουργικοῦ τῆς Ρώμης 1950.

Καθ' ὅλα ὅμως τὰ χειρόγραφα «ὁ διάκονος περιζώννυται σταυροειδῶς τὸ ὄραριον» ἢ «δεσμοὶ τὰ δύο ἄκρα τοῦ ὄραριου» μέσα στὸ ἅγιο βῆμα. Ἐνας ἀριθμὸς ἀπὸ αὐτὰ τοποθετεῖ τὴν διάταξιν αὐτὴ ἀμέσως μετὰ τὴν εἴσοδον στὸ ἅγιο βῆμα μετὰ τὸ «Τὰ ἅγια τοῖς ἁγίοις» καὶ πρὸ τῆς προτροπῆς «Μέλισσον, δέσποτα...». Τὰ χειρόγραφα αὐτὰ δὲν εἶναι παλαιότερα τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος. Ἡ «Διάταξις τῆς θείας λειτουργίας» τοῦ Φιλοθέου (ΙΔ' αἰῶν) καὶ χειρόγραφα ἐξαρτώμενα προφανῶς ἀπὸ αὐτὴν, μετὰ τὴν ἔκχυσιν τοῦ ζέοντος στὸ ἅγιο ποτήριον καὶ πρὸ τῆς κοινωνίας τοῦ ἱερέως. Τέλος ἢ σύντομος «Διάταξις» τοῦ κώδικος Ἀθηνῶν 662 τοῦ ΙΒ' - ΙΓ' αἰῶνος καὶ μερικὰ χειρόγραφα τοῦ ΙΔ' αἰῶνος, μετὰ τὴν κοινωνίαν τοῦ ἱερέως καὶ πρὸ τῆς προσελεύσεως τοῦ διακόνου στὴν θείαν μετάληψιν. Τὰ

περισσότερα ὅμως καὶ τὰ ἀρχαιότερα χειρόγραφα καὶ τὰ παλαιὰ ἔντυπα δὲν λέγουν τίποτε τὸ σχετικόν.

Ὡς πρὸς τὸν χρόνον κατὰ τὸν ὁποῖον χαλᾶ ὁ διάκονος τὸ ὄραριο καὶ πάλι ὑπάρχει ἀσυμφωνία στὶς πηγές. Οἱ Διατάξεις τῆς θείας λειτουργίας, τὰ χειρόγραφα καὶ ὅλες σχεδὸν οἱ ἐκδόσεις δὲν κάνουν καθόλου λόγον περὶ αὐτοῦ. Ἡ σιωπὴ αὐτῆ πρέπει γὰ ἑρμηνευθῆ ὅτι ὑπογοεῖ, ὅτι ὁ διάκονος παραμένει μέχρι τέλους τῆς λειτουργίας περιεζωσμένος μὲ τὸ ὄραριο; Μόνον τὸ «Ἱεροτελεστικόν» τοῦ Φιλίππων καὶ Νεαπόλεως καὶ τὸ «Ἱερατικόν» τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας ὀρίζουν, ὅτι ὁ διάκονος χαλᾶ τὸ ὄραριον μετὰ τὴν ἀπόθεσιν τοῦ δισκαρίου στὴν ἁγία πρόθεσι· καὶ πρὸ τοῦ «Πάντοτε, νῦν καὶ ἀεί...».

Μελετώντας τὴν πολλαπλότητα αὐτὴν τῆς παραδόσεως, μποροῦμε γὰ ἐξαγάγωμε ὠρισμένα συμπεράσματα γιὰ τὴν ἱστορικὴ πορεία τῆς πράξεως αὐτῆς ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὸ νόημα, τὸ ὁποῖο δίδουν σ' αὐτὴν οἱ πηγές μας. Γενικῶς στὴν λειτουργικὴ μας παράδοσι ἐπικρατεῖ ὁ ἀρχαιότατος συμβολισμὸς, ὅτι οἱ διάκονοι κατὰ τὴν θεία λατρεία εἰκονίζουσι τὰ λειτουργικὰ πνεύματα, τοὺς ἀγγέλους, ποὺ διακονοῦν στὸ θυσιαστήριον τοῦ Θεοῦ ἢ ποὺ περιτρέχοντες τὸν λαὸ τοῦ Θεοῦ, διακονοῦν τὰ πρὸς σωτηρίαν του. Κατὰ συνέπειαν καὶ τὸ ὄραριο, ποὺ εἶναι τὸ διακριτικὸν τοῦ βαθμοῦ των, ἔθεωρήθη — ἀσχέτως πρὸς τὴν ἱστορικὴν του προέλευσιν — ὡς εἰκονίζον τις ἀγγελικὰς πτέρυγες, γι' αὐτὸ καὶ ἐπάνω του κεντόσσαν τὸ τριπλὸν «Ἅγιος» τῶν Σεραφίμ. Χαρακτηριστικὴ εἶναι ἡ σχετικὴ διατύπωσις τοῦ Ψ. Γ ε ρ μ α ν ο ὕ Κ ω ν σ τ α ν τ ι ν ο υ π ὀ λ ε ω ς· «Οἱ δὲ διάκονοι εἰς τύπον τῶν ἀγγελικῶν δυνάμεων ταῖς λεπταῖς τῶν ὄραριων πτέρυξιν, ὡς λειτουργικὰ πνεύματα εἰς διακονίαν ἀποστελλόμενα προτρέχουσι» (Ἱστορία ἐκκλησιαστικὴ καὶ μυστικὴ θεωρία). Ὁ Ψ. Σ ω φ ρ ὀ ν ι ο ς δίδει ἕνα ἄλλον συμβολισμὸν στὸ ὄραριο. Κατ' αὐτὸν τὸ ὄραριον δὲν εἶναι μόνον «εἰς τύπον τῶν πτερῶν τῶν ἀγγέλων», ἀλλὰ συγχρόνως «μηνύει τὰς δύο Διαθήκας» διὰ τῶν δύο του ἄκρων, «τὴν μὲν Νέαν ἔμπροσθεν, τὴν δὲ Παλαιὰν ὀπισθεν» (Λόγος περιέχων..., η').

Πῶς τώρα προῆλθε ἡ σταυροειδὴς ζωῖσις τοῦ ὄραρίου; Οἱ ὑπομνηματισταὶ τῆς θείας λειτουργίας πατέρες τὴν ἀποδίδουν σὲ συμβολικοὺς λόγους. Ὁ μὲν Ψ. Σωφρόνιος, ποὺ εἶδαμε ἀμέσως ἀνωτέρω, τὴν θεωρεῖ σύμβολον τῆς ἐνώσεως («μίξεως») τῶν δύο Διαθηκῶν. Ὁ Σ υ μ ε ὦ ν Θ ε σ σ α λ ο ν ἰ κ η ς, συνεπῆς πρὸς τὸν ἀρχαῖον συμβολισμὸν τῶν ἀγγελικῶν πτερύγων, τὴν παραβάλλει πρὸς τὴν κάλυψιν τῶν προσώπων τῶν Χερουβίμ πρὸ τῆς

θέας τοῦ Θεοῦ· «Δι' οὗ καὶ τὰ Χερουδίμ ἐκμιμούμενος περιστελλόμενα τὰς ὄψεις καὶ αὐτὸς περιζωννύμενος, οἷον συστέλλεται ἐν τῇ μέλλειν μεταλαβεῖν» (Ἑρμηνεία, 36). Στὸν «Διάλογό» του διευρύνει τὴν ἔννοια καὶ τὴν θεωρεῖ «δείγμα τῆς συστολῆς τε καὶ εὐλαβείας καὶ ταπεινώσεως» ἀσχέτως πρὸς τὸν συμβολισμό τῶν πτερυγῶν τῶν ἀγγέλων (κεφ. 173). Εἶναι, πάντως, ἀξιοσημείωτο, ὅτι καὶ ὁ Ψ. Σωφρόνιος καὶ ὁ Συμεὼν συνδέουν τὴν ζῶσι τοῦ ὁραρίου μὲ τὴν προσέλευσι στὴν θεία κοινωνία τοῦ διακόνου («Ἐν τῇ κοινωνίᾳ... ἐὰν μὴ μίξει... οὐ κοινωνεῖ» Ψ. Σωφρόνιος. «Ἐν τῇ κοινωνίᾳ», «ἐν τῇ μέλλειν μεταλαβεῖν» Συμεὼν). Αὐτὸ ἔρχεται σὲ συμφωνία μὲ ὅσα διατάσσουν τὰ παλαιότερα χειρόγραφα καὶ οἱ Διατάξεις, ὅτι ὁ διάκονος περιζώνεται τὸ ὄραριο λίγο πρὸ τῆς κοινωνίας του. Ὁ συμβολισμὸς ἀρὰ γε προεκάλεσε τὴν ζῶσι τοῦ ὁραρίου; Συνήθως οἱ συμβολισμοὶ ἔρχονται ἐκ τῶν ὑστέρων γιὰ νὰ δώσουν ἓνα θεολογικὸ νόημα σὲ μία ἤδη ὑφισταμένη πράξι, πού τὴν προεκάλεσαν πρακτικοὶ λόγοι. Στὴν προκειμένη περίπτωσι πρακτικὸς λόγος θὰ ἦταν ἡ ἀνάγκη νὰ μὴ ἐμποδίζωνται οἱ κινήσεις τοῦ διακόνου ἀπὸ τὸ ὄραριο κατὰ τὴν κοινωνία, νὰ εἶναι δηλαδὴ εὐστατέστερος. Ὁ συμβολισμὸς ὅμως εἶναι ἀρκετὰ παλαιὸς καὶ δὲν ἀποκλείεται ἀντιστρόφως αὐτὸς νὰ προεκάλεσε τὴν πράξι. Νὰ θέλησαν, δηλαδὴ, πραγματικὰ οἱ διάκονοι νὰ μιμηθοῦν καὶ σὲ τοῦτο τοὺς ἀγγέλους, πού συστέλλουν τὶς πτέρυγές των —τὸ ὄραριο— ὅταν πλησιάζουν τὸν Θεό.

Τὸ ἀναμφισβήτητο εἶναι, ὅπως γράψαμε καὶ στὴν ἀρχή, ὅτι οἱ Διατάξεις καὶ τὰ λειτουργικὰ χειρόγραφα, ὡς καὶ οἱ συμβολικὲς ἐρμηνεῖες συναρτοῦν τὴν ζῶσι τοῦ ὁραρίου μὲ τὴν θεία κοινωνία, εἴτε τοῦτο προῆλθε ἀπὸ πρακτικὸς ἢ συμβολικὸς λόγους. Ἡ ἀναδρομὴ πάλι στὴν λειτουργικὴν πράξι ἔδειξε, ὅτι κατὰ τὸ ζῶσιμο τοῦ ὁραρίου καὶ κατὰ τὸ χάλασμά του ἐπεκράτησε ἓνα εἶδος «νευρικότητος», πού εἶχε ὡς συνέπεια νὰ ἐπιταχύνεται βαθμηδὸν ὁ καιρὸς τῆς ζώσεως καὶ τῆς χαλάσεώς του. Ἔτσι ἀπὸ τὴν κοινωνία φθάσαμε στὸ «Πάτερ ἡμῶν...». Ἐφ' ὅσον ὅμως σκοπὸς τῆς πράξεως αὐτῆς εἶναι ἡ προσέλευσις ἢ ἡ ἐν γένει διακονία κατὰ τὴν θεία κοινωνία, δὲν δικαιολογεῖται ἡ σπουδὴ αὐτή. Ὁ διάκονος ἔχει ὄλον τὸν καιρὸ νὰ προβῇ στὸ σταύρωμα τοῦ ὁραρίου του ὅταν εἰσέλθῃ στὸ δῆμα. Τὸ «Πάτερ ἡμῶν...» καὶ τὸ «Πρόσχες, Κύριε...» δὲν παρέχουν τὸν πρόσφορο χρόνον. Ἐξ ἄλλου δὲν εἶναι καὶ πολὺ εὐπρεπὲς κατὰ τὴν ὥρα τῆς ἀπαγγελίας τῶν ἱερωτάτων αὐτῶν εὐχῶν ὁ διάκονος ἐνώπιον ὄλου τοῦ λαοῦ νὰ ἀγωνίζεται, κρατώντας ἐνίοτε καὶ τὸ δικήριον, νὰ ζωθῇ τὸ ὄραριο, ἀδιαφορώντας γιὰ τὸ τόλμημα τῆς κοινότητος νὰ καλῇ τὸν ἐπουράνιον Θεὸ Πατέρα καὶ νὰ ἐπικα-

λήται τὸν ἀοράτως συνόντα μεθ' ἡμῶν Κύριο νὰ ἔλθῃ καὶ νὰ μᾶς ἀγιάσῃ διὰ τῆς κοινωνίας τῶν μυστηρίων. Ἀπὸ κανένα χειρόγραφο δὲν διατάσσεται τότε ἡ πράξις αὐτῆ.

Τὸ χάλασμα ἐξ ἄλλου τοῦ ὁραρίου δὲν πρέπει νὰ γίνεταί πρὸ τῆς κοινωνίας τῶν πιστῶν, ὅπως καμμιά φορὰ γίνεται. Ὁ διάκονος κατὰ τὴν κοινωνία τοῦ λαοῦ, δὲν κοινωνεῖ μὲν αὐτὸς — ὅπως θὰ ἴδοῦμε σὲ ἄλλη ἀπάντησι — ἀλλὰ βοηθεῖ τὸν ἱερέα. Καὶ αὐτὰ τὰ ἐντυπα τὸ τοποθετοῦν μετὰ τὸ «Πάντοτε...». Ἐφ' ὅσον ὅμως ὁ διάκονος μετ' ὀλίγον θὰ καταλύσῃ τὰ ἅγια, ἔχω τὴν γνώμη, ὅτι καὶ πάλι δὲν πρέπει νὰ διασθῆ νὰ χαλάσῃ τὸ ὁράριο μόνο γιὰ τὴν μικρὰ συναπτὴ («Ὁρθοί, μεταλαβόντες...»). Αὐτὸ προφανῶς ὑπονοοῦν καὶ οἱ Διατάξεις καὶ τὰ χειρόγραφα, ποῦ ἐνῶ ὁμιλοῦν γιὰ τὸ ζώσιμο, δὲν κάμνουν λόγο γιὰ τὸ χάλασμα τοῦ ὁραρίου. Ὁ διάκονος πιθανότατα παρέμενε ἐξωσμένος μέχρι καὶ τοῦ τέλους τῆς λειτουργίας γιὰ τὴν κατάλυσι τῶν μυστηρίων. Φ.

= Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α =

Κ. Γ. Μπόνη, Καθ. τοῦ Παν/μίου Ἀθηνῶν, Συμπόσιον Πατέρων. Πρὸς Ἐφεσίους Ἰγνάτιος. — **Ἐπίκαιρα**. — **Εὐαγ. Δ. Θεοδώρου**, Καθ. τοῦ Παν/μίου Ἀθηνῶν, Ἀλληλεπιδράσεις μεταξύ τῶν ἐπὶ μέρους Ἐκκλησιῶν ἐπὶ τοῦ λειτουργικοῦ τομέως. — **Μητροπ. Περιστερίου Ἀλεξάνδρου**, Ἡ Ὅσια Μαρία ἡ Αἰγυπτία. — **Μητροπ. Δράμας Διονυσίου**, Ὁ Ἀπολεσθεὶς Παράδεισος. — **Μητροπ. Δημητριάδος Χριστοδούλου**, Ὁ μοναχικὸς βίος εἰς τὴν νεωτέραν Ἑλλάδα. — **Ι. Κ.**, Ἡ Ποιμαντικὴ ἐπιείκεια. — **Βασ. Μουστάκη**, «Τί τὸ Πνεῦμα λέγει ταῖς Ἐκκλησίαις. — **Πρωτ. Δημητρίου Ὁδ. Νίκου**, Ἡ Ποιμαντικὴ Συνομιλία ὡς μέσον θεραπείας εἰς τὴν Σωφρονιστικὴν Ἀγωγὴν καὶ μεταχειρίσιν τῶν κρατουμένων. — **Ἀρχιμ. Ἱεροθέου, Βλάχου Ἱεροκύρηκος**, Μία Ὁρθόδοξη παρουσία. — **Ἀρχιμ. Φιλαρέτου Βιτάλη**, Ἡ Ἱερατικὴ Σχολὴ Πρεβέζης. — **Μητροπ. Ζακύνθου Παντελεήμονος**, Ἡ Ποιμαντικὴ Ἀντιμετώπισις τοῦ Χίλιασμοῦ. — **Ἡλία Δ. Μπάκου**, Ἀντιδράσεις καὶ κρίσεις κατὰ βιβλιαρίου. — **Φ.**, Ἀπαντήσεις σὲ λειτουργικὰς, κανονικὰς καὶ ἄλλας ἀπορίες.

Ἐκ τοῦ Τυπογραφείου τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας, Ἰασιῶν 1, Ἀθῆναι 140. Προϊστάμ. Τυπογρ. Ἰωάννης Μιχαήλ. Ἀναστασάκη 3 Ζωγράφου. Τηλ. 787978.